

การปฏิวัติเขียว :

การปฏิรูป ระบบสุขภาพ

ประเวศ วะสี

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

สำนักงานปฏิรูป
ระบบสุขภาพแห่งชาติ

มูลนิธิหมอชาวบ้าน

สถาบันวิจัย
ระบบสาธารณสุข

การปฏิบัติเยี่ยม : การปฏิรูประบบสุขภาพ

เขียนโดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

จากบทความ “บนเส้นทางชีวิต” ในนิตยสารหมอชาวบ้าน
ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒๘๕-๒๘๘ มกราคม-เมษายน ๒๕๔๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๖ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

สนับสนุนโดย มูลนิธิหมอชาวบ้าน

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ออกแบบรูปเล่ม

บริษัทสร้างสื่อ จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๒๗๑-๔๓๓๕, ๐-๒๒๗๕-๕๖๓๖ โทรสาร ๐-๒๖๑๘-๗๘๓๘

พิมพ์ที่ พิมพ์ดี กรุงเทพฯ

คำนำ

อาจารย์ประเวศ วะสี ได้เขียนไว้ใน “บนเส้นทางชีวิต” ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารหมอชาวบ้าน ฉบับที่ ๒๘๕-๒๘๘ ปีที่ ๒๕ ใช้ชื่อว่า การปฏิวัติเจียบ : การปฏิรูประบบสุขภาพ อาจารย์ได้เล่าถึงความเป็นมาเป็นไปในหลายเรื่อง ตลอดจนแนวคิดสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งกำลังเป็นกระแสใหญ่ในสังคมไทยในช่วงทศวรรษปัจจุบัน

ทำให้มองเห็นได้ชัดว่า เรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพ ไม่ใช่แค่เรื่อง การปรับเปลี่ยน ปรับปรุงในส่วนของระบบบริการสาธารณสุขเท่านั้น หากแต่ เรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพ มีความหมายกว้างไกลไปถึงการปฏิรูปวิถีคิดและวิถีการพัฒนาคนุชนัยและสังคมทั้งหมดเลยทีเดียว

การปฏิรูประบบสุขภาพที่อาจารย์เรียกว่าเป็น การปฏิวัติเจียบ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทุกคน ทุกคนและทุกฝ่ายในสังคมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมได้ทั้งสิ้น มิใช่เป็นเรื่องของฝ่ายการเมือง ฝ่ายราชการ หรือฝ่ายแพทย์พยาบาล และบุคลากรสาธารณสุขเพียงเท่านั้น

สปรส. จึงได้นำข้อเขียนของอาจารย์มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเผยแพร่ อีกทางหนึ่ง ด้วยความอนุเคราะห์ของอาจารย์ประเวศ วะสี และสำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

สปรส.

พฤษภาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

การปฏิบัติเขียน : การปฏิรูประบบสุขภาพ

๑.....๑

การปฏิบัติเขียน : การปฏิรูประบบสุขภาพ

๒.....๑๓

การปฏิบัติเขียน : การปฏิรูประบบสุขภาพ

๓.....๒๔

การปฏิบัติเขียน : การปฏิรูประบบสุขภาพ

๔.....๓๖

“

การปฏิบัติหมายถึง การเปลี่ยนวิธีคิด และเปลี่ยนคุณค่าใหม่
การใช้ปืน แต่ยังคงคิดเหมือนเดิม และมีคุณค่าเหมือนเดิม
ไม่ใช่การปฏิบัติ แต่เป็นความรุนแรง
ธรรมชาติปกติ มีความสมดุลหรือปรับไปสู่ดุลยภาพ
ดุลยภาพคือ ความเป็นปกติ ความสุข
ความมีสุขภาพ และความยั่งยืน
ความเจ็บป่วยคือ การเสียดุลยภาพ
ถ้าเสียมากขึ้นก็วิกฤติ และถ้ายังเสียต่อไปก็สิ้นสุด

”

การปฏิวัติเงียบ :

การปฏิรูประบบสุขภาพ

๑

การปฏิรูประบบสุขภาพ

การปฏิรูประบบสุขภาพที่กำลังเคลื่อนไหวเป็นรูปธรรมของการปฏิวัติเงียบที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในนี้หมด มีเครื่องมือในการเคลื่อนไหวซึ่งในที่สุดจะดึงทุกองคาพยพของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ผมกลับจากต่างประเทศมาทำงานอยู่ที่ศิริราชตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔

อาจารย์เอกวิทย์ ๗ อุดม

อาจารย์ศรีหัตต์ วัลดีโกดม

ตามที่เล่าไว้ใน “บนเส้นทางชีวิต” เล่มที่ ๑ เมื่อทำไป ๆ หลายปีก็ได้พบว่า การแพทย์แผนปัจจุบัน แม้มีความดีเป็นอย่างมาก แต่ก็ มีปัญหาในตัวเองมากมาย ดังที่เขียนไว้ใน “บันทึกเวชกรรมไทย” เช่น

๑. รักษาโรคหรือรักษาคน นี่เป็นชื่อของบทที่ ๑ ในหนังสือ “บันทึกเวชกรรมไทย” เพราะผมได้พบว่าในคำว่า “คนไข้” ซึ่งมีเพียง ๒ พยางค์ แพทย์จะเห็นไข้หรือโรค แต่ไม่เห็น “คน” หรือความเป็นคน ซึ่งประกอบด้วยจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การรักษาจึงไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร และแพทย์ขาดความเข้าใจเชื่อมโยงไปสู่ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างสลับซับซ้อน

๒. ความยากจนเป็นโรคอย่างยิ่ง คนไข้ส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ความยากจนทำให้เป็นโรค หรือซ้ำเติมให้โรคหนักขึ้น

๓. ระบบบริการรวมศูนย์ก่อความลำบากให้ประชาชนอย่างยิ่ง โรงพยาบาลใหญ่ๆ แน่นไปหมด คนไข้รอนาน ได้รับการตรวจสั้นๆ รีบๆ เร็วๆ บางครั้งนาทีเดียวหรือ

ไม่ถึงนาที คุณภาพของบริการจึงต่ำ น่าสงสารคนไข้มาก

๔. ระบบบริการเป็นระบบตั้งรับ ปลดปล่อยให้เหตุต่างๆ มักรวมให้เกิดโรค และเป็นจนจนรักษาไม่หายแล้ว จึงค่อยรับมารักษา ทำให้หมดเปลืองมหาศาล และไม่ค่อยได้ผล

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องหนักหนาสาหัสเกินกว่าที่หมอเล็กๆ คนหนึ่งจะไป

ดร.วิททอง หงษ์วิวัฒน์

แก้ไขอะไรได้ เพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งโครงสร้างทางความคิด โครงสร้างของระบบบริการ และโครงสร้างของความเข้าใจของสาธารณะ อะไรที่เป็นโครงสร้าง มันก็จะกดทับหรือครอบงำคนทั้งหมดไว้อย่างคืบไม่หลุด

แต่สิ่งที่เผชิญอยู่ที่ปลายทางไปสู่ความสนใจทางด้านสาธารณสุขซึ่งกว้างออกไปกว่าการแพทย์ และเรื่องสังคมซึ่งกว้างกว่าสาธารณสุข ผมเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องชุมชน และทำให้รู้ว่าถ้าชุมชนเข้มแข็งจะแก้ปัญหาก็ได้ทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ

สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ

ผมสนใจเรื่องศาสนา และก็รู้ว่าศาสนธรรมสำคัญยิ่งต่อสุขภาพ

ผมไปเป็นกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติตั้งแต่อาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทำให้เกิดความรู้นิยามวัฒนธรรม ได้เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างศิลปวัฒนธรรมและสังคมวัฒนธรรมจากอาจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม จนเข้าใจว่า “วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของกลุ่มชนในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ” และเข้าใจว่าทำไมการพัฒนาจึงควรเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เศรษฐกิจ เพราะวัฒนธรรมคือ “วิถีชีวิตร่วมกัน” แต่เศรษฐกิจเป็นเรื่อง “ตัวใครตัวมัน” เป็นเรื่องทอดทิ้งกัน ทำให้สังคมแตก วัฒนธรรมเชื่อมโยงให้สังคมเข้มแข็ง แต่เศรษฐกิจฆ่าแหละให้ตัดขาดจากกัน วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อสุขภาพ ก่อนหน้านั้นนานพอสมควร ดร.วิททอง หงษ์วิวัฒน์ได้ทำโครงการ “วัฒนธรรมกับสุขภาพ” ได้รับความสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลกอยู่ประมาณ ๕ ปี ได้เคลื่อนไหวหนักวิชาการทางวัฒนธรรมทุกภูมิภาคมาพูดคุยกันเรื่องวัฒนธรรมกับสุขภาพเป็นการใหญ่ซึ่งมีผลต่อแนวความคิดเรื่องสุขภาพอย่างมาก

เมื่อผมไปเป็นกรรมการและต่อมาเป็นประธานของคณะกรรมการวิจัยขององค์การอนามัยโลกภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ทำให้เรียนรู้เกี่ยวกับ “ระบบ” สุขภาพเป็นอันมาก บุคลากรทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้อง หรือที่แถมทั่วไป มักจะขาดการคิดเชิง “ระบบ” แต่มักจะคิดเชิงเทคนิค ทำให้ไม่สามารถทำอะไรให้สำเร็จ

“ระบบ” เช่น รถยนต์ ประกอบด้วยส่วนประกอบต่างๆ มากมาย ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ถ้าองค์ประกอบไม่ครบ เช่น ขาดนอตไปตัวหนึ่ง หรือขาดฟิวส์ รถยนต์วิ่งไม่ได้ ฉะนั้น ในเรื่องต่างๆ เช่น สุขภาพ มันมี “ระบบ” ที่ถ้าองค์ประกอบไม่ครบ เรื่องนั้นก็ดำเนินไปไม่ได้ หรือดำเนินไปอย่างพิการ เพราะมีความพิการเชิงระบบ

ในองค์การอนามัยโลกสมัยนั้นมีการพูดกันถึงระบบสุขภาพ (health system) และการปฏิรูประบบสุขภาพ (health system reform) กันมาก และพูดถึงการวิจัยระบบสุขภาพ (health system research) เรื่องเหล่านี้ น่าสนใจ แต่ก็ใหญ่และยากที่จะคิดทำให้สำเร็จ

ในช่วงรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีคุณหมอไพโรจน์ นิงสานนท์ อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นครูทางสาธารณสุขของเราหลายคน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ขณะนั้นเราได้มีเวที “คณะกรรมการระบาดวิทยาแห่งชาติ” ที่มีคุณหมอจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ เป็นเลขานุการและเป็นหัวแรงใหญ่ มีผมเป็นประธานกรรมการ ซึ่งคุยกันถึงเรื่องระบบสุขภาพมานานพอสมควรแล้ว และคิดว่าควรมีการปฏิรูประบบสุขภาพ เห็นวันหนึ่งได้มีการประชุมร่วมกับนายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ ที่ห้องอาหารเวียงคนาม ในโรงแรมเอเชีย และตกลงร่วมกันว่าควรมี

นายแพทย์ไพโรจน์ นิงสานนท์

การตั้ง “สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข” (Health System Research Institute = HSRI) หรือ สวรส. โดยเป็นองค์กรอิสระ

เราใช้เวลาถกกันอยู่นานว่าระบบของ สวรส. ควรจะเป็นอย่างไร จึงจะทำงานวิชาการเชิงระบบได้ ถ้าไม่คิดระบบขององค์กรให้ดี องค์กรมีความพิการเชิงระบบก็จะทำงานไม่ได้ องค์กรของรัฐล้วนมีความพิการเชิงระบบ ทำให้ใช้ทรัพยากรมาก แต่ทำงานได้ผลน้อยหรือทำร้ายสังคม การคิดระบบขององค์กรจึงมีความสำคัญยิ่ง

ถ้าองค์กรไม่อิสระก็ทำงานทางวิชาการไม่ได้ แต่ถ้าอิสระแต่แยกตัวจากนโยบายก็อาจไม่ส่งผลกระทบต่อทางนโยบาย ฉะนั้นหลักที่ใช้ในการสร้าง สวรส. คือ อิสระแต่ไม่แยกตัว นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ เป็นผู้ยกร่าง พ.ร.บ.สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และช่วยกันวิ่งเต้นให้กฎหมายผ่านสภานิติบัญญัติ เข้าใจว่าผ่านในวันสุดท้ายของการประชุมสภานิติบัญญัติ

แนวคิดตรงนี้ก็คือ ถ้าจะปฏิรูประบบ ต้องมีความรู้เชิงระบบ จะมีความรู้เชิงระบบ ก็ต้องมีสถาบันวิจัยระบบที่เป็นอิสระ

นี่เป็นที่มาของการมีสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เพื่อเป็นเครื่องมือนำไปสู่การปฏิรูประบบสุขภาพ

การมีองค์กรอิสระก็ยังไม่ประกันว่าจะทำงานวิชาการได้ ถ้าผู้อำนวยการสถาบันไม่เก่งจริง จะหาใครมาเป็นผู้อำนวยการคนแรก ตรงนี้เป็นจุดตัดสินใจความสำเร็จหรือความล้มเหลว คนที่จะเข้าใจระบบ เข้าใจการวิจัย และเข้าใจการจัดการวิจัย มีน้อยเต็มที เราได้เห็นร่วมกันว่าผู้อำนวยการคนแรกควรจะเป็นนายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ ซึ่งปรากฏว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง!

เพราะนายแพทย์สมศักดิ์มีทั้งความสุจริต ปัญญา และความสามารถในการจัดการวิชาการ

นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์

คุณหมอสวมศักดิ์ยังพยายามตกแต่งเรื่องคณะกรรมการ สวรส. ให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ผมขอขำว่าโครงสร้างองค์กรที่จะสามารถทำการจัดการความรู้อย่างเป็นอิสระได้นั้นเป็นเรื่องยากนักหนา ควรให้ความสนใจกันให้มาก อย่าสักแต่ว่าจะมีการตั้งองค์กรแล้วก็ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง สวรส. และ สกว. เป็นตัวอย่างขององค์กรอิสระที่ควรศึกษาให้เข้าใจโดยละเอียด

การจะทำอะไรให้สำเร็จ รายละเอียดและความละเอียดอ่อนทุกขั้นตอนมีความสำคัญยิ่ง การทำที่สักแต่ว่าทำ การสุกเอาเผากิน การใช้อำนาจสั่งให้มันเกิด จึงไม่สำเร็จ ทางการเมืองและทางราชการมักจะใช้วิธีออกคำสั่งให้เกิด

คุณหมอสวมศักดิ์ ชูณหรัศม์ เป็นผู้อำนวยการ สวรส. อยู่ ๖ ปี ก็ได้สร้างและสนับสนุนการสร้างความรู้เชิงระบบเป็นอันมาก มีนายแพทย์วิพุธ พูลเจริญ มาเป็นผู้อำนวยการคนที่ ๒ คุณหมอวิพุธสนใจการวิจัยมาตั้งแต่เป็นแพทย์โรงพยาบาลชุมชนที่อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย และเคยทำงานใหญ่มาก่อนคือเป็นผู้อำนวยการกองเอดส์ การจะควบคุมโรคเอดส์เป็นเรื่องใหญ่ที่มีความซับซ้อนมาก หมอวิพุธมีความสามารถในการจัดการวิชาการด้วย ทำให้มีความต่อเนื่องทางปัญญาของสถาบัน

สวรส. เป็นองค์กรอิสระ สามารถออกกฎหมายเป็นองค์กรอิสระอื่นๆ ได้!

นี่เป็นบทเรียนที่อยากให้สังเกตไว้ เพราะเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการให้งานสำเร็จ

ตรงนี้มีความสำคัญมาก ไม่อยากให้ผ่านเลยไป เพราะเรามักจะขาดมิติของการจัดการ ทำให้ทำอะไรๆ ไม่สำเร็จ แล้วก็ทะเลาะกัน คิดเป็นเชิงต่อสู้หรือคิดว่า เป็นปัญหาทางจริยธรรม การขาดการจัดการกับความเข้าใจผิดว่า เป็นปัญหาทางจริยธรรมเกิดขึ้นเสมอ

ฉะนั้นจะใช้เวลาที่ตรงนี้สักหน่อย

การจะทำอะไรๆ ให้ได้ผลดีมีลักษณะการกระทำเป็น ๓ ประเภท

๑. การอบรมบ่มเพาะตัวเอง

๒. รวมตัวกันต่อสู้

๓. การจัดการ

การอบรมบ่มเพาะตัวเองเป็นเรื่องที่จะขาดเสียมิได้ คนเราไปล้มเหลวเสียเพราะขาดการอบรมบ่มเพาะตัวเอง แต่การทำงานเพื่อส่วนรวมยังต้องการองค์ประกอบอื่น เมื่อมีภัยรุกรานต้องรวมตัวกันต่อสู้ เช่น เมื่อข้าศึกมารุกราน หรือต้องต่อสู้กับเผด็จการทหาร การต่อสู้กับข้าศึกหรือเผด็จการทหารเป็นเรื่องตรงไปตรงมาเห็นได้ชัด คนจึงรวมตัวกันได้ง่าย ดังจะเห็นการรวมตัวของคนไทย และเห็นการทำงานของสื่อมวลชนพุ่งไปต่อสู้กับเผด็จการอย่างแรง ตรงนี้ต้องการความกล้าหาญ ซึ่งคนไทยได้แสดงไปแล้ว

แต่เมื่อต้องต่อสู้กับปัญหาที่สลับซับซ้อนและยาก เช่น ความอยุติธรรมในสังคม ปัญหาทุนข้ามชาติ การต่อสู้ไม่มีกำลัง แผลว กระจัดกระจาย หรือไม่มีการต่อสู้ ตรงนี้ต้องการปัญญาที่รู้เท่าทันความซับซ้อน และนำมาทำเป็นประเด็นของการต่อสู้ ตรงนี้เป็นตรงที่ยาก และแกว่งกันหมดทั้งสังคม เพราะทำกันไม่ค่อยเป็น ไม่ต้องพูดถึงนักการเมือง ข้าราชการ องค์กรเอกชน และสื่อมวลชน แต่รวมทั้งนักวิชาการด้วย ผมจับได้ว่านักวิชาการส่วนใหญ่จะทำเป็นแควีเคราะห์และวิจารณ์ แต่ไปไม่ถึงการสังเคราะห์และการจัดการ

ก็เป็นภาพที่ว่าให้ว่า **ว่าอะไรไม่ดีก็จะได้**

แต่ถ้าให้บอกว่าแล้วเรื่องนี้จะทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ มักทำไม่ได้

เพราะประการหลังนี้ต้องเลขการวิเคราะห์วิจารณ์ไปสู่การสังเคราะห์และการจัดการ ซึ่งเป็นปัญญาระดับสูงขึ้นไปอีก

การจัดการ (management) ต่างจากการบริหาร (administration) การบริหารก็ทำไปตามกฎระเบียบ เน้นที่การสั่งการ การจัดการเน้นที่ผลสำเร็จ (results-oriented) หรือปฏิเวธ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ ปรมจารย์ทางการ

จัดการให้คำนิยามการจัดการว่าคือ “การใช้ความรู้ เพื่อสร้างความรู้” (Management is utilization of knowledge to generate knowledge)

ถ้าใช้อำนาจก็ไม่ใช้การจัดการ การจัดการต้องใช้ความรู้เพื่อสร้างความรู้ และการร่วมเรียนรู้ ณ จุดต่างๆ ขององค์กร ประกอบให้เชื่อมโยงกันไปสู่ความสำเร็จ อาจเรียกว่า การจัดการความรู้ การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง และ

มักจะขาดไปในการทำงานขององค์กรต่างๆ และในเรื่องต่างๆ เกือบทั้งหมด ตั้งแต่เรื่องนโยบายไปจนถึงเรื่องการจัดการในองค์กรเล็กๆ

ในองค์กรภาครัฐ ไม่ว่าจะเรียกชื่อว่าอะไร แม้บางครั้งเรียกว่า “สถาบัน” เกือบไม่มีเลขที่ประสบความสำเร็จ เพราะองค์กรเหล่านี้ถูกบริหารด้วย “อำนาจ” ทั้งในตัวเองและโดยการสั่งการข้างบน เราจึงเห็น “จากที่ปรักหักพัง” ขององค์กรในระบบราชการเต็มไปหมด เป็น NPA (non performing asset) องค์กรเหล่านี้ไม่มีอิสระที่จะจัดการความรู้ และจัดการความรู้ไม่เป็น องค์กรที่จะจัดการความรู้เป็นต้องมีอิสระ ไม่มีใครมาสั่งให้ซ้ายหันขวาหัน หรือ ทำตามอำนาจที่มาสั่งการ เราจึงเรียกองค์กรเช่นนี้ว่า

หน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ

สวรส. เป็นหน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ

และสามารถออกออกมาเป็นหน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระอื่นๆ

นี่คือประเด็นที่ต้องการย้ำ

HA คือลูกหนึ่งของ สวรส. ที่หลุดออกมา

HA = Hospital accreditation หรือการรับรองโรงพยาบาล ประเด็นคือโรงพยาบาลก็ทำงานไปเรื่อยๆ ประชาชนจะรู้และมั่นใจได้อย่างไรว่าโรงพยาบาลใดมีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือได้เพียงใด อาศัยคำบอกเล่าต้องลือบ้าง

อาศัยชื่อเสียงของหมอบางคนบ้าง อาศัยการประชาสัมพันธ์ว่ามีเครื่องมือทันสมัยบ้าง เหล่านี้จะเชื่อได้อย่างไรว่าดีจริง โรงพยาบาลจะบอกเองว่าดีดีแล้วก็อาจจะเป็นการเข้าข้างตัวเอง ฉะนั้นจึงต้องการองค์กรอิสระที่จะทำหน้าที่รับรองคุณภาพโรงพยาบาล ถ้าไม่อิสระ เช่น อธิบดี หรือปลัดกระทรวง หรือรัฐมนตรีสั่งว่า นี่รับรองโรงพยาบาลนี้หน้อยนะ เจ้าของมันเป็นเพื่อนกับอ๊วะ! ก็นำไปสู่ความเสียหาย การขาดคุณภาพและเชื่อถือได้ในเรื่องต่างๆ เกิดขึ้นเพราะขาดความเป็นอิสระ หรือที่เรียกว่าลูบท้าปะจุมูกเต็มไปหมด จึงขอให้พยายามทำความเข้าใจความสำคัญของหน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ

ที่ สวรส. ในช่วงต้นมีแพทย์คนหนึ่งชื่ออนุวัฒน์ ศุภชติกุล เป็นศิษย์แพทย์กระดูก แพทย์ผู้สนใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล พยายามจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลอยู่หลายปี ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะแพทย์และพยาบาลจะรู้สึกงานหนักล้นมืออยู่แล้ว ผู้อำนวยการจะมาเกี่ยวเชื่อมโยงอะไรอีก เรียกว่าไม่มีทางจะทำได้ถ้าเป็นกระบวนการ “ภายใน” โรงพยาบาลแต่ละโรงเท่านั้น ในที่สุดคุณหมออนุวัฒน์พบว่า ควรจะมีกระบวนการรับรองคุณภาพโรงพยาบาลซึ่งไปจาก “ภายนอก” ไปเชื่อมกับภายใน

หมออนุวัฒน์ก็เริ่มจาก “ทบทวนความรู้” หมดทั้งโลกว่ามีที่ไหนเขาทำกันอย่างไรบ้าง วิจัยไหนทำไปแล้วได้ผลไม่ได้ผลอย่างไร แล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือที่ว่าด้วยแนวคิดและวิธีการ (concepts & methods) ของการทำงานเรื่องรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ขึ้นคอนทบทวนองค์ความรู้ที่สำคัญ แต่มักจะไม่ค่อยทำกัน นึกจะทำอะไรก็พรวดไปทำเลย แล้วก็ไม่ได้ผล บางทีก็ไปทำซ้ำๆ กับที่คนอื่นเคยทำแล้วและไม่ได้ผล เรียกว่าทำผิดซ้ำซาก เพราะไม่ได้มีการวิจัยหรือทบทวนองค์ความรู้โลกในเรื่องนั้นๆ

หมออนุวัฒน์ทบทวนองค์ความรู้โลก และนำมาเรียบเรียงเป็นหนังสือว่าเรื่องนี้เป็นมาอย่างไร ถ้าจะทำเรื่องนี้ควรจะใช้แนวความคิดอะไร และวิธีทำทำอย่างไร เรียกว่าเขียนอย่าง “แทงทะลุทางปัญญา” เอกสารที่แทงทะลุทางปัญญามีพลัง และมีเสน่ห์ดึงดูดความสนใจของผู้คน

ฉะนั้น จะทำอะไรให้สำเร็จ เริ่มแรกควรทำเอกสารที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจผู้คน

ในที่นี้ย้ำเรื่องการทำเป็นเอกสาร เพราะถ้าเอาแค่พูด เมื่อพูดต่อๆ ไป แล้วมันจะเพี้ยน เมื่อเพี้ยนแล้วเรื่องนั้นก็ตายสนิท อีกประการหนึ่งเรื่องยากๆ ต้องอ่านจึงจะเข้าใจ ฟังอย่างเดียวไม่เข้าใจ ต้องอ่านกลับไปกลับมา อ่านแล้วอ่านอีกกว่าจะเข้าใจ

เมื่ออาจารย์จรัส สุวรรณเวลา อ่านเอกสารของหมออนุวัฒน์ก็มีความสนใจ การที่มีผู้อาวุโสที่มีปัญญาและบารมีสนใจ มีความสำคัญ เป็นสูตรของผมว่าถ้าจะทำอะไรให้สำเร็จต้องการคนสองวัยร่วมกัน คือคนหนึ่งค่อนข้างยังหนุ่มหรือสาวมีไฟแรง กับอีกคนหนึ่งอาวุโสมีปัญญาและบารมี ทั้งสองเสริมกันให้เกิดจุดแข็งรอบด้านที่จะเคลื่อนเรื่องยากๆ

หมออนุวัฒน์-อาจารย์จรัส น่าจะเป็นคู่มือในฝัน!

ผมรีบ “ตะครุบ” ใช้คำนี้ไม่สุภาพ แต่เพื่อให้สะอึกใจว่าต้อง “รีบ” เพราะ “หน้าต่างแห่งโอกาส” มันมักจะโผล่ขึ้นแสบเดียวสั้นๆ คนเป็นผู้ใหญ่นั้นมีเรื่องร้อยแปดที่ผ่านเข้ามาในวันหนึ่งๆ ผมขอนัดคุณหมอสมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ ผู้อำนวยการ สวรส. และคุณหมอวิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ สกว. ในสมัยนั้น มากินอาหารกลางวันด้วยกัน และคุยเรื่องโอกาสที่จะสนับสนุนโครงการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล เพราะเป็นเรื่องที่มีความพร้อม คือเรื่องก็ดีและมีบุคคลที่เหมาะสม ผู้อำนวยการทั้งสองได้ตกลงที่จะสนับสนุนโครงการฝ่ายละเท่ากัน

ขณะนี้โครงการนี้เป็นสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล กระตุ้นให้โรงพยาบาลต่างๆ พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล จะได้ผ่านการรับรองในการจัดการประชุมประจำปีที่มีคนมาร่วมประชุมหลายพันคน ผู้อำนวยการ

อาจารย์จรัส สุวรรณเวลา

โรงพยาบาลที่ต้องการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลไม่ลำบากเหมือนเดิม เพราะแพทย์ พยาบาล และบุคลากรอื่นจะ “ฮึดสู้” เพื่อให้โรงพยาบาลของตน ผ่านการรับรอง โปรดสังเกตปรากฏการณ์ตรงนี้ให้ดี ๆ อะไรที่พยายามทำ เฉพาะ “ภายใน” ด้วยตัวของตัวเองนั้นยาก แต่เมื่อมี “ภายนอก” หรือ “สังคม” เข้ามารับรู้ ทำทนาย “ภายใน” จะไม่ฮึดสู้ก็กลัวจะเสียหน้าคนอื่น นั่นคือจะทำอะไรให้สำเร็จต้องทำให้เป็น “กระบวนการทางสังคม” (social process)

ผมพยายามฮึดสู้ครั้งนี้แล้วฮึดอีกในทีต่าง ๆ เพราะคนที่ตั้งใจดีนั้น มีมาก แต่มักเผชิญความยากและทำไม่สำเร็จ แต่ไม่เข้าใจเรื่องการทำให้เป็น “กระบวนการทางสังคม” หรือบางทีเรียกว่า “ความเคลื่อนไหวทางสังคม” (social movement) คือการที่สังคมเข้ามาร่วมรู้เห็น ร่วมเรียนรู้ ร่วมผลักดัน หรือร่วมดัน ทำให้เป็นเรื่องสาธารณะหรือรู้กันทั่ว เมื่อเป็นเรื่อง สาธารณะที่รู้กันทั่ว คนก็ไม่กล้าทำผิด ฝรั่งเศสก็มีคำกล่าวที่ว่า

“It is very difficult to be selfish in front of the public”

“เป็นการยากมากที่จะเห็นแก่ตัวต่อหน้าสาธารณะ”

โนที่มีคนทำความผิดได้ง่าย แต่ในที่แจ้งคนไม่กล้าทำผิด

คนเจ็บหนักไปโรงพยาบาล โรงพยาบาลอาจไม่รับโดยบอกว่าเตียงเต็ม แต่เมื่อ “จส. ๑๐๐” หรือ “ร่วมด้วยช่วยกัน” พูดทางวิฑูปลาว ๆ ว่าคนไข้ชื่อนี้ กำลังเดินทางไปโรงพยาบาลนี้แล้ว ปรากฏว่ารับหมดทุกราย เพราะ “รู้กันทั่ว” ไม่รับก็กลัวเสียชื่อ

การมีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่สุดเรื่องหนึ่ง ที่ทำได้สำเร็จก็เพราะเป็น “กระบวนการทางสังคม” เดิมทีทำท่าว่าจะมีการเถกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ก็ถูกตั้งข้อสงสัยว่าจะเป็น ตัวป่วนมาทำให้การร่างรัฐธรรมนูญไม่สำเร็จ และดูจะไม่มีความรู้ แต่เมื่อเป็น “กระบวนการทางสังคม” ทุกคนก็เข้ารูปเข้ารอย และสามารถทำรัฐธรรมนูญ ออกมาได้

บ้านเรามีเรื่องยาก ๆ มากมายที่จะต้องทำให้สำเร็จ ควรเข้าใจ “กระบวนการ

การทางสังคม”

การที่สังคมจะรวมเคลื่อนไหวได้ต้องมี “การจัดการความรู้” นั่นคือวิจัย สร้างความรู้เรื่องนั้นให้เกิดความแจ่มแจ้ง ทำประเด็นให้ชัดเจนที่สังคมจะเข้าใจง่าย และมีการจัดการให้สังคมเข้ามาร่วมเรียนรู้

เรื่อง “การจัดการความรู้” และการมี “หน่วยจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ” จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ที่คนไทยควรจะทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือฝ่าวิกฤติ

คราวหน้าจะว่าถึง สสส. ซึ่งเป็นองค์กรอิสระอีกองค์กรหนึ่งที่ถอดมาจาก สวรส.

การปฏิวัติเงียบ :

การปฏิรูป ระบบสุขภาพ — ๒ —

๘ ร้างนำซ่อม

หลักการสำคัญที่สำคัญที่สุดของระบบสุขภาพใหม่คือ “สร้าง” นำ “ซ่อม” สร้าง หมายถึง การสร้างเสริมการมีสุขภาพดี (good health) ไม่ใช่เอาแต่รอให้สุขภาพเสีย (ill health) แล้วจึงค่อยซ่อม ระบบที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันเป็นระบบดั่งรับดั่งกล่าวในตอนที่แล้ว จึงก่อให้เกิดความเสียหายและได้ผล

ไม่คุ้มค่า ระบบสุขภาพที่ปฏิรูปจึงควรเป็นระบบมุ่งสร้างเสริมการมีสุขภาพดีให้มากที่สุด ให้คนทุกคนมีสุขภาพดีมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่าให้เจ็บป่วยล้มตายโดยไม่จำเป็นด้วยประการใดๆ (ขณะนี้ความเจ็บไข้ได้ป่วยและตายประมาณร้อยละ ๘๐-๘๕ เป็นความเจ็บและตายโดยไม่จำเป็น) แต่ถ้าเจ็บป่วยก็ต้องได้รับการรักษาอย่างถูกต้องเป็นธรรมดาที่สุด จึงเรียกว่า “สร้างนำซ่อม”

ในต่างประเทศมีความเคลื่อนไหวเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพกันมาก่อนเรา มีการประชุมนานาชาติ และร่าง “ตราสาร” ว่าด้วยการส่งเสริมสุขภาพ (health promotion) ที่มีชื่อเสียงมาก เรียกว่า Ottawa Charter เพราะประชุมกันที่เมืองออกตาวา ในประเทศแคนาดา องค์ความรู้โลกเรื่องการส่งเสริมสุขภาพจึงมีอยู่มากพอสมควร แต่เมื่อเราจะทำอะไรก็อยากจะทำให้ดีกว่าเท่าที่โลกมี นี่เป็นหลักสำคัญที่อยากฝากไว้ กล่าวคือ เมื่อจะทำอะไรๆ ควรทบทวนองค์ความรู้โลก ให้อู้งงทั้งหมดว่าโลกรู้อะไรอยู่แล้ว แล้วพยายามทำให้ดีกว่าเท่าที่โลกรู้ การทำให้ดีกว่าเท่าที่โลกรู้เป็นการเพิ่มความรู้ให้แก่โลก ทุกคนควรจะเพิ่มทางบวกให้แก่โลก ไม่ใช่ทำลายโลกทั้งในทางวัตถุธรรมและทางคุณค่า

คำว่า “ส่งเสริมสุขภาพ” เป็นคำเก่าซึ่งทำให้ติดอยู่ในภาพ “สุขศึกษา” เท่านั้น การใช้คำว่า “สร้างเสริมสุขภาพ” ให้ความรู้สึกใหม่ๆ มโนภาพใหม่ๆ โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การสร้างเสริมสุขภาพคือการสร้างเสริมปัจจัยทั้งปวงที่ทำให้มีสุขภาพดี ทั้งทางปัจเจกบุคคล ทาง

สังคม ทางสิ่งแวดล้อม และทางนโยบาย เช่น

๑. มีพฤติกรรมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การกินอาหารที่เหมาะสม การเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ อย่างเมาไม่ขับ เป็นต้น

๒. การสร้างเสริมสุขภาพจิต มีทักษะในการป้องกันและลดความ

เครียด การมีจิตใจที่ดี มีการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

๓. การสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ อนุรักษ์และสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพ บรรเทาจัดปิดเป้าสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

๔. สร้างเสริมสังคมที่มีสุขภาพดี ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ และระดับโลก อันประกอบด้วย เศรษฐกิจพอเพียง สิ่งแวดล้อมดี มีการเรียนรู้ มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี ซึ่งหมายถึงการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน มีความสามารถในการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีสันติภาพ

๕. มีกระบวนการนโยบายที่เป็นไปเพื่อสุขภาพะสังคม นโยบายและทิศทางการพัฒนามีผลกระทบต่อความเป็นไปของสังคมมาก ทั้งทางลบและทางบวก นโยบายมักถูกกำหนดโดยคนส่วนน้อยที่มีอำนาจและผลประโยชน์ แต่มีผลกระทบต่อสุขภาพะของคนส่วนใหญ่ จำเป็นที่สังคมและนักวิชาการจะต้องเข้ามาทำงานในกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพสังคม

เป็นต้น

การสร้างเสริมสุขภาพทั้ง ๕ ข้อ เป็นเรื่องใหญ่มาก ครอบคลุมทั้งเรื่องกาย ใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และนโยบาย หรือหมายถึงการพัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด ที่จริงก็มีคำพูดเป็นภาษาอังกฤษว่า

"Health is integral in total human and social development"

หรือ

"สุขภาพนั้นบูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด"

ฉะนั้น การสร้างเสริมสุขภาพจึงเป็นมรรคาไปสู่การพัฒนาทั้งหมด

และเพราะเหตุนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดที่ทุกคน ทุกองค์กร ควรจะให้ความสนใจ อาจจะเรียกว่านี่คือการปฏิวัติมนุษยก็ได้

ที่สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ ได้ชวนนายแพทย์สุภกร บัวสาย เข้ามาทำงานด้วย คุณหมอสุภกรเป็นคนมีความรู้และมีความตั้งใจดี สิ่งหนึ่งที่คุณหมอสุภกรสนใจคือการสร้างเสริมสุขภาพ โดยได้ไปตรวจสอบองค์ความรู้ว่าเรื่องนี้มีใครคิดและทำอย่างไร อยู่บ้าง ผมเห็นคุณหมอสุภกรมีฉันทะในเรื่องนี้และมีศักยภาพ จึงถือโอกาส จ่าขการบ้านไปว่า “สุภกรไปใช้เวลา ๑ ปี พยายามออกกฎหมายส่งเสริมสุขภาพที่ดีที่สุดในโลก” นี่ก็ใช้หลักดังกล่าวข้างต้นที่ว่า ถ้าคิดจะทำอะไรแล้ว ต้องทบทวนดูว่าโลกรู้อะไรและทำอะไรอยู่ แล้วพยายามทำให้ดีกว่านั้น

คุณหมอสุภกรก็เริ่มโดยไปทำงานร่วมกับคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผมทราบเพราะมีอาจารย์ในคณะนั้นชอบนัดมาพบผม และขอสัมภาษณ์ผมว่า ถ้าจะยกร่างกฎหมายดังกล่าว มาตราต่าง ๆ จะเขียนว่าอย่างไรบ้าง! ผมคิดว่าแบบนี้ไปไม่ได้แล้ว เพราะผมเป็นผู้ตั้งใจท้อ มันกลับเลี้ยวมาให้ผมเป็นผู้ทำเสียเอง มันจะเป็นการพายเรือในอ่าง เราต้องการ “ภาตีมใหม่” (new partner) ในการทำงานให้สำเร็จ ผมบอกหมอสุภกรว่าไปหาผัดคนแล้ว ควรไปหากระทรวงการคลัง! เพราะผมรู้ว่ากระทรวงการคลังได้เกิดแนวคิดเรื่อง “การคลังเพื่อสังคม” ขึ้นมาบ้างแล้ว ตั้งแต่สมัยที่ ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในสมัยรัฐบาล

ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย

คุณโสภณ สุภาพงษ์

บรรณาการ

เก่าๆ ก็คิดกันแต่ว่ากระทรวงการคลังมีหน้าที่เก็บภาษีอากร แล้วก็เอาไปให้รัฐบาลใช้ แต่แท้ที่จริงแล้วการคลังสามารถทำอะไรได้ๆ ในการพัฒนาสังคมมากทีเดียว อันเป็นที่มาของแนวคิดเรื่อง “การคลังเพื่อสังคม” เราได้มีการประชุมระดมความคิดเรื่องนี้นักที่สำนักงานบริษัทบางจากปิโตรเลียมสมัยที่คุณโสภณ สุภาพงษ์ เป็นผู้จัดการ ซึ่งท่านเป็นคนที่มีแนวคิดเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม การคลังเพื่อสังคม และอื่นๆ เพื่อสังคมอีกเป็นอันมาก อันเป็นแนวคิดที่น่าชมเชย เพราะ “เพื่อสังคม” เท่านั้นที่จะทำให้เกิดสังคมที่ดีงาม ไม่ใช่ “เพื่อตัวกูและของกู” ในการประชุมครั้งแรกนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ส่งที่ปรึกษาของท่านและเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังมาร่วมระดมความคิดด้วย มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องภาษีจากภาคธุรกิจมาร่วมด้วย ในเรื่องยากๆ ต้องมีการร่วมคิดร่วมทำข้ามสาขาและข้ามพรมแดนสถาบัน จึงจะตีประเด็นตก อยากให้ช่วยตราตรงนี้ได้ด้วย

ผมทราบเรื่องหน่ออ่อนความคิดเรื่อง “การคลังเพื่อสังคม” อยู่ จึงแนะนำให้หมอสุกกรไปคุยกับกระทรวงการคลัง หมอสุกกรไปทำงานกับกระทรวงการคลังอยู่นาน รวมถึงการไปดูงานด้วยกันที่ออสเตรเลียด้วย ทำงานทางความคิดอยู่ด้วยกันจนถึงขั้นกระทรวงการคลังเห็นพ้องต้องกันว่าควรออกกฎหมายเพิ่มภาษีบุหรี่และสุราร้อยละ ๒ เพื่อนำเข้า “กองทุน

สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ” การขึ้น
ภาษีนี้อาจทำให้คนสูบบุหรี่และดื่มสุราน้อยลง
ซึ่งก็จะเป็นการดี

เห็นไหมครับ ว่ามาตรการทางภาษีนี้อาจ
ทำให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพได้ เป็นตัวอย่าง
สนับสนุนแนวคิด “การคลังเพื่อสังคม”

ในการนี้จะทำให้มีรายได้เข้าสู่กองทุน
ประมาณปีละ ๑,๕๐๐ ล้านบาท หรือวันละ ๕ ล้านบาท
แม้จะดูไม่มากนักถ้าเทียบกับงบประมาณที่ใช้ “ตามปกติ” ตามปกติหมายถึง
ถึงตามระบบราชการ แต่ถ้ากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเป็น
องค์กรอิสระ ก็สามารถทำงานให้ได้ผลมาก

คำว่า “องค์กรอิสระ” ในที่นี้ แม้จะไม่ใช้หน่วยงานของรัฐ แต่ไม่ใช่
เอ็นจีโอ เอ็นจีโอมีความเป็นอิสระก็จริง แต่มักจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากรัฐ
หรือถึงเป็นปฏิปักษ์ก็มี และมักไม่ค่อยมีใครบริจาคเงินให้ ถ้ารับเงินจาก
องค์กรในต่างประเทศก็อาจถูกทางรัฐป้ายสีว่า “รับเงินจากต่างชาติ” ทั้งๆ
ที่หน่วยงานที่รับความช่วยเหลือจากต่างชาติมากที่สุดคือหน่วยงานของรัฐ
ทั้งทหารและพลเรือน

แต่ “องค์กรอิสระ” ในที่นี้ได้รับความสนับสนุนทางนโยบายและทาง
การงบประมาณจากรัฐ มีสำนักงานที่เป็นอิสระ ไม่เป็นหน่วยราชการภายใต้
บังคับบัญชาของกรมหรือสำนักงานปลัดกระทรวง ไม่ใช่ระเบียบราชการ
เมื่อไม่ใช่ระเบียบราชการก็กลายเป็น “ระบบเปิด” ที่สามารถเลือกคนที่ดีและ
เหมาะสมที่สุดเข้ามาทำงาน และมี “ความต่อเนื่องทางปัญญา” เพราะคนที่
ทำงานสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีมือจับดี หรือปลัดกระทรวง หรือ
รัฐมนตรี มาสั่งย้ายเข้าย้ายเข็น

การไม่เป็นระบบเปิดรับคนที่ดีที่สุดเข้ามาทำงาน และการขาดความ
ต่อเนื่องทางปัญญา เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของระบบราชการ

การจะทำอะไรๆ ให้สำเร็จ นอกจากการมีความคิดที่ดีแล้วต้องคำนึงถึง

องค์กรด้วย ถ้าเป็นองค์กรทางราชการแล้วยากมากที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเหตุที่ขาดระบบการรับคนที่เหมาะสม และขาดความต่อเนื่องทางปัญญา สสส. (สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยพระราชบัญญัติให้เป็นองค์กรอิสระ จึงอยู่ในฐานะที่จะมีศักยภาพมาก ในการสร้างเสริมสุขภาพ หรือการปฏิวัติเรื่องสุขภาพ

พ.ร.บ.สร้างเสริมสุขภาพเกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลชวน ๒ คุณชวนนั้นเป็นผู้มีความระมัดระวังมากในการทำอะไรมากกว่าที่เกี่ยวกับกระทรวงการคลังก่อนจนกระทั่งกระทรวงเห็นดีเห็นชอบแล้ว นายกรัฐมนตรีชวนก็จะสบายใจมากกว่าการที่จู่ๆ จะไปเจรจากับท่านโดยตรง นี่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เราเลือกใช้เวลาทำงานกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการคลังให้เรียบร้อยเสียก่อนที่จะไปบอกกับรัฐบาล เมื่อกระทรวงการคลังเห็นชอบด้วยแล้วรัฐบาลก็ทำงานได้ง่ายขึ้น คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เป็นหัวแรงสำคัญในการผลักดันพระราชบัญญัติฉบับนี้ พ.ร.บ.สร้างเสริมสุขภาพเป็นผลงานชิ้นโบแดงของรัฐบาลชวน หลีกภัย

พูดถึงความระมัดระวังของคุณชวน หลีกภัย ในการใช้งบประมาณของรัฐ อยากจะเล่าอะไรให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง คือเมื่อ พ.ร.บ.จัดตั้งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ออกมาช่วงปลายรัฐบาลอานันท์ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น ไม่มีการตั้งงบประมาณไว้ แต่เมื่อกฎหมายออกก็ต้องตั้ง สวรส. แต่ไม่มีงบประมาณใดๆ ทั้งสิ้น เงินเดือนจะจ่ายให้บุคลากรที่เข้ามาทำงานแล้วก็ไม่มี คุณหมอชูชัย สุภวงศ์ คนจังหวัดศรีสะเกษได้ไปหาคุณชวน ซึ่งเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกต่อจาก

คุณชวน หลีกภัย

คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

รัฐบาลอานันท์ เพื่อขอให้ช่วยจัดสรรงบกลาง สนับสนุน สวรส. ๑๖ ล้านบาท คุณชวนตอบว่า ต้องขอดูรายละเอียดก่อน เมื่อคุณหมอชูชัยไปหา คุณชวนครั้งที่ ๒ คุณชวนว่า “อยากคุยกับอาจารย์ *ประเวศก่อน*” เมื่อคุณหมอชูชัยมาบอกผม ผม บอกหมอชูชัยว่าไปบอกท่านนายกฯ เกิดว่า อ๋อ ยามา คุยกับผมให้เสียเวลาท่านนายกฯ เลย! ที่เล่านี้ไม่ได้เพื่อต่อว่า แต่เพื่อแสดงให้เห็นความระมัดระวัง ของคุณชวน หลีกภัย ในการใช้งบประมาณของรัฐ

คุณปองพล อติเวทสาร

พ.ร.บ.สร้างเสริมสุขภาพกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน พ.ร.บ. นี้มาใช้ในรัฐบาลทักษิณ คุณทักษิณนั้นได้มอบหมาย การเป็นประธานคณะกรรมการต่างๆ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ให้รองนายกรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายไป เป็นประธานแทน สำหรับ สสส. ในเริ่มแรกตั้งมีนายปองพล อติเวทสาร รองนายกรัฐมนตรี สมัยนั้นได้รับมอบหมายให้เป็นประธาน คุณปองพลเป็นคนดี มีความรู้ มีเหตุมีผล และไม่เกะเกย องค์กรใดที่มีประธานที่เก หรือเป็นพาดชน จะประสบความสำเร็จลำบากมาก ถ้าเป็นองค์กรที่ตั้งใหม่จะมี “ความพิการแต่กำเนิด”

“ความพิการแต่กำเนิด” ขององค์กรเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังมาก เพราะถ้าเกิดขึ้นแล้วจะทำให้แก้ไขได้ยาก หรือเกิดองค์กรที่พิการไปตลอด ความพิการแต่กำเนิดขององค์กรอาจเกิดจาก

๑. แนวคิดพิการ
๒. โครงสร้างขององค์กรพิการ
๓. ขาดอิสรภาพในการกำเนิด

ตัวร่วมที่เป็นเหตุของสาเหตุของความพิการเหล่านี้คือ “อำนาจ” ได้แก่ การใช้อำนาจมากกว่าปัญญา สร้างโครงสร้างเชิงอำนาจมากกว่าโครงสร้างเชิงปัญญา และใช้อำนาจเข้าไปรบกวนการกำเนิดด้วยอิสรภาพ

อำนาจกับอิสรภาพเป็นข้าศึกแก่กัน
อีกความหมายหนึ่งของอิสรภาพคือปัญญา

แนวคิดเรื่อง “อิสรภาพในการเกิด” - Freedom to begin
และ “อิสรภาพในการเติบโต” - Freedom to grow

เป็นแนวคิดที่สำคัญมากที่อยากให้เราทำความเข้าใจ เพราะเป็นจริงทั้งการเกิดและเติบโตของเด็ก ของสมอง ของต้นข้าว และขององค์กร

ผู้ใหญ่หรือครูที่ใช้อำนาจจะทำให้เด็กขาดอิสรภาพในการเติบโต ทำให้พิการ

ต้นข้าวที่ขึ้นเบียดเสียดขัดเขียด ต้นเล็กและให้รวงน้อย เพราะขาดอิสรภาพในการเติบโต ต่างจากต้นข้าวที่แต่ละต้นอยู่ห่างกัน ที่ต้นจะใหญ่ รวงใหญ่ เมล็ดมาก เพราะมีอิสรภาพที่จะเติบโต

ในการคิดตั้งองค์กร ถ้าเริ่มต้นด้วยอำนาจ หรือตั้งผู้มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องเร็วเกิน จะทำให้องค์กรนั้นพิการแต่กำเนิด เพราะขาดอิสรภาพหรือปัญญาในการเกิด

ที่กล่าวมาอย่างค่อนข้างขี้ดขาย เพราะการทำอะไรๆ ให้สำเร็จเป็นของยาก และนำไปสู่อารมณ์ เพราะไม่มีความรู้และประสบการณ์พอในเรื่ององค์กร

ในเรื่องนี้ต้องนับว่า สสส. มีกำเนิดด้วยดี เพราะประธานคนแรกคือคุณปองพล อติเรกสาร กิติ หรือประธานคนที่สองคือคุณจตุรนต์ ฉายแสง กิติ หรือผู้จัดการคนแรกคือคุณหมอสุนทร บัวสาย กิติ ล้วนเป็นคนดี ทำให้ สสส. สามารถเริ่มต้นได้ดี เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปฏิรูประบบสุขภาพ จากระบบตั้งรับสุขภาพเสียไปเป็นระบบรุกสร้างสุขภาพดี ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ลองนึกภาพว่าด้วยงบประมาณที่คล่องตัวประมาณปีละ ๑,๕๐๐ ล้านบาท หากมีการ

คุณจตุรนต์ ฉายแสง

จัดการที่ดี ระดมคนดี ๆ มีความรู้ มีความตั้งใจจริง มีความสามารถจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ทำเรื่องใหญ่ ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาวะของคนไทยมาก ๆ สัก ๑๐ เรื่อง ใช้เงินเรื่องละประมาณ ๑๐๐ ล้านบาทต่อปี จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นหน้าเห็นหลังสักเพียงใด เช่น

๑. การควบคุมการบริโภคสิ่งเสพติดให้โทษ เช่น บุหรี่ สุรา ยาบ้า และสารเสพติดอื่นๆ

๒. ครอบครัวยุติธรรม ให้ทุกครอบครัวมีสุขภาวะ

๓. ชุมชนสุขภาวะ ทุกชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการตัวเองให้อยู่ในสภาวะสมดุล

๔. เมืองน่าอยู่ เมืองทุกเมืองเป็นเมืองน่าอยู่ หรือ healthy city

๕. โรงเรียนสุขภาพ โรงเรียนทุกโรงเรียนเป็นที่สร้างเสริมสุขภาพ

๖. สถานประกอบการสุขภาพ สถานประกอบการทุกแห่งเป็นที่สร้างเสริมสุขภาพ

๗. สังคมยุติธรรม สังคมที่มีความยุติธรรมเป็นบ่อเกิดของความ

สุขอันยิ่งใหญ่ สังคม

ต้องเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่า

ความเป็นคนของคนทุกคน

แล้วจัดการศึกษาและ

พัฒนาที่เอาคนเป็นตัว

ตั้ง ขจัดความยากจน

๑. ๒๒
2๐๐7

และอยู่ดีธรรม มีนโยบายสาธารณะที่ดี เป็นสังคมที่ใช้
สันติวิธี และมีสันติภาพ

๘. สุขภาวะทางจิตและจิตวิญญาณ สังคม
สามารถลดและป้องกันความเครียด มีสุขภาพจิตดี มี
พัฒนาการทางจิตวิญญาณให้สูงขึ้น

๙. อนุรักษ์เพิ่มพูนและใช้ประโยชน์จากฐาน
ทรัพยากร อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

๑๐. การเรียนรู้เพื่อสุขภาวะ มีการปฏิรูปการ
เรียนรู้เพื่อให้เป็นไปเพื่อแก้ความทุกข์ยากของคน
ทั้งแผ่นดิน

เป็นต้น

นี่เป็นเพียงการยกตัวอย่างให้เกิดมโนภาพว่าเราสามารถทำเรื่องใหญ่ๆ ที่
มีผลต่อการสร้างเสริมสุขภาวะของคนทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะ ๑๐
เรื่องดังกล่าวข้างต้น สามารถช่วยกันคิดให้ดีกว่าเท่าที่แสดงเป็นตัวอย่างไว้

แต่คงจะพอเห็นได้แล้วว่า การมีกลไกอิสระ เช่น สสส. เป็นเครื่องมือ
ของการปฏิรูประบบสุขภาพถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นการปฏิวัติเงียบได้อย่างไร

การปฏิวัติเงียบ :
การปฏิรูป
ระบบสุขภาพ
— ๓ —

๓ อนันต์คุณกร ทัพพะรังสี

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เมื่อเราคิดว่า สวรส. (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข) ได้สร้างความรู้เชิงระบบมาพอสมควรแล้ว แม้ยังไม่พอนำจะถึงเวลาเคลื่อนไหวเรื่องการปฏิรูประบบสุขภาพได้แล้ว เราคิดว่าน่าจะใช้การออกพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว

ย้าคำว่าเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุผลดังนี้

ในการทำอะไรๆ เช่น การศึกษา หรือสุขภาพ บทบาทของสังคม ทั้งหมดเป็นเรื่องสำคัญ

แต่มักคิดกันว่าเป็นเรื่องทางเทคนิค เช่น การศึกษาก็เป็นเรื่องของครู คนอื่นไม่เกี่ยว เรื่องของสุขภาพก็เป็นเรื่องของหมอ คนอื่นไม่เกี่ยว จึงไม่ค่อยมีพลังในการทำอะไรๆ เพราะการคิดแยกส่วนเช่นนี้เสมอๆ

หากบอกว่าจะออกเป็นกฎหมาย การเมืองเกี่ยวข้องกับด้วยทันที พอเป็นการเมืองก็ดึงความสนใจจากสื่อมวลชนและอื่นๆ ตามมา จึงกล่าวกันว่า ถ้าจะทำอะไรๆ ให้มีพลังขับเคลื่อนต้องทำให้เป็นประเด็นทางการเมือง (political issue)

ฉะนั้น ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูประบบสุขภาพคือการบอกว่าจะออก พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ แต่ไม่รีบออก ใช้การ “จะออก” มาเป็นเครื่องมือดึง ฝ่ายต่างๆ เข้ามาทำงานร่วมกัน ต่อเมื่อทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันในการ ปฏิบัติเท่านั้น จึงจะทำสิ่งยากๆ ได้ ไม่ใช่การใช้อำนาจ

ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ จึงจะเล่าช้าๆ จะได้เรียนรู้วิคิดและวิธีการ

กฎหมายของเราที่ออกมาแล้วก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมและความทุกข์ยากแก่ราษฎรเป็นอเนกอนันต์ เพราะเราไปใช้แนวคิดสำนักออสตินว่า “กฎหมายคือเครื่องมือของรัฐ” รัฐอยากจะทำกฎหมายอะไรก็ออก พลังเดียว โดยสังคมไม่มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ นั่นคือการใช้อำนาจ อำนาจแก้ปัญหายากๆ ไม่ได้ เช่น ความยากจน ความอยุติธรรมในสังคม นอกจากไม่ได้แล้ว บางทียังทำให้ปัญหาเลวร้ายมากขึ้น การปฏิรูปที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การปฏิรูปกฎหมาย การปฏิรูปกฎหมายในส่วนที่ลึกที่สุดคือการปฏิรูปแนวคิด จากแนวคิดที่ว่า “กฎหมายคือเครื่องมือของรัฐ” ไปเป็น “กฎหมายคือเครื่องมือของสังคม” เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข

พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ จะเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างอย่างกว้างขวางที่สุด ตามแนวคิดปฏิรูปการออกกฎหมาย ที่กล่าวข้างต้น

เมื่อจะออกกฎหมายรัฐบาลก็ต้องเข้ามามีส่วน
ตรงนี้จะเห็น “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ชัด ซึ่งจะเอามาเขียนไว้อีก

เพราะมักลืมนั่น

พวกเรา ๓-๔
คน จึงเชิญ รมต.กร
ทัฬหะรังสีไปรับ-
ประทานอาหารเป็น
ด้วยกัน และอธิบาย

ให้ท่านฟัง การให้เกิดจินตนาการเป็นเรื่องสำคัญ รมต.กรเห็นด้วย ท่านคงไป
บอกนายกรัฐมนตรืคือคุณชวน หลีกภัย (สมัย ๒) เมื่อนายกรัฐมนตรืเจอผม
ที่หาดใหญ่ในการไปประชุมสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ครั้งหนึ่ง ท่าน
พูดกับผมว่า “อาจารย์ เรื่องปฏิรูประบบสุขภาพรัฐบาลเอาด้วยเต็มที่”

เมื่อ รมต. และนายกรัฐมนตรืเห็นด้วยเรื่องก็ง่ายขึ้นมาก ผมก็เรียน
นายกรัฐมนตรืไปว่า “ถ้ารัฐบาลเห็นด้วย ก็ตั้งคณะกรรมการปฏิรูประบบ
สุขภาพ (คปรส.) และสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)”
ซึ่งนายกรัฐมนตรืก็เห็นชอบด้วย

ตรงนี้มีเคล็ดลับที่ควรสังเกต

ถ้าคิดว่ามีเรื่องอะไรดี แล้วไปเสนอแบบยกให้รัฐบาลเอาไปทำเลย

คุณกร ทัฬหะรังสี

มักจะไม่สำเร็จ เพราะในกลไกของรัฐบาลขาด
ความเข้าใจพอ และทุกคนก็มีภาระยุ่งอยู่แล้ว ไม่มี
เวลาจะมาคิด ฝ่ายคิดต้องคิดให้ทะลุเรื่ององค์กร
การจัดการ ถ้าคิดเรื่ององค์กรการจัดการไม่ทะลุ
เรื่องนั้นๆ จะไปติด และเป็นอุปสรรคทำให้ไม่
สามารถปฏิบัติการกิจให้ลุล่วงไปได้ แม้แต่องค์กร
อิสระตามรัฐธรรมนูญบางองค์กรก็ไม่ได้ผ่านการ
คิดให้ทะลุเรื่ององค์กร ทำให้การทำงานไม่ได้ผล
เท่าที่ควร

ประการแรก เราศึกษาและรู้ว่าคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพจะต้องทำงานต่อเนื่องเลยอายุของรัฐบาล ถ้าแต่งตั้งตามมติ ครม. เมื่อครม. หมดวาระลง คณะกรรมการนั้นๆ ก็ยุบไปด้วย กว่าจะตั้งใหม่ในรัฐบาลใหม่ก็กินเวลานาน ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง หากตั้งโดย “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี” คณะกรรมการจะไม่สิ้นสุดไปพร้อมกับ ครม.

ประการที่สอง องค์ประกอบของคณะกรรมการมีความสำคัญต่อความสำเร็จ ต้องสะท้อน “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” คือมีทั้งนักวิชาการ ฝ่ายสังคม และฝ่ายอำนาจรัฐ คปรส. มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีรัฐมนตรีและข้าราชการ ฝ่ายสังคมมีแม่แต่นักบวชและคนพิการ

ฝ่ายรัฐบาลมีความจำเป็นเพราะมีทรัพยากร เช่น งบประมาณ ให้อิมตัวข้าราชการ ใช้สถานที่ราชการ ใช้สื่อของรัฐ เป็นต้น ทำให้มีพลังทำงานได้มาก มีคณะกรรมการที่ประกอบด้วยลำพังพวกเดียวกันเอง เช่น นักวิชาการล้วนๆ หรือข้าราชการล้วนๆ หรือเอ็นจีโอล้วนๆ ทำให้พลังไม่ครบ ไม่สามารถทำงานยากๆ ได้

ประการที่สาม สำนักงานคณะกรรมการ ตรงนี้สำคัญมาก จะมีแต่คณะกรรมการ ต่อให้เก่งอย่างไรก็ทำงานไม่ได้ผล ต้องมีสำนักงานที่มีความสามารถสูง ทำงานเต็มเวลา และสามารถทำงานได้ต่อเนื่อง

ถ้าสำนักงานเป็นหน่วยราชการมักจะประสบความล้มเหลว เพราะไม่สามารถคัดคนอย่างอิสระจนได้คนที่เก่งที่สุด และมีข้อจำกัดตามระเบียบราชการสารพัดอย่าง ฉะนั้น สำนักงานต้องเป็นอิสระ เป็นอิสระไม่ได้แปลว่าเป็นเอ็นจีโอ แต่เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระ ไม่มีอธิบดีหรือปลัดกระทรวงมาสั่งซ้ายหันขวาหัน หรือปลดเข้าปลดเฮ้น แต่ขึ้นกับคณะกรรมการ และไม่ใช้ระเบียบราชการ งบประมาณที่ได้จากรัฐเป็นงบอุดหนุน

ทั่วไป ซึ่งมีความคล่องตัว แต่มีความถูกต้องที่ตรวจสอบได้ (accountability) และถูกตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน

เมื่อสำนักงานเป็นอิสระ ก็สามารถเฟ้นคนมาทำงานได้อย่างอิสระ แม้เป็นข้าราชการ เมื่อมีความเป็นอิสระก็สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่จริงในวงราชการมีคนที่มีความสามารถอยู่ไม่ใช่น้อย แต่ตัวระบบราชการมีปัญหา

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ หรือ สปรส. ได้นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ มาเป็นผู้อำนวยการ ซึ่งกาลเวลาจะได้แสดงให้เห็นว่า ท่านผู้นี้เป็นนักยุทธศาสตร์และนักจัดการชั้นเยี่ยม ซึ่งอาจรวมเรียกว่า นักบริหารยุทธศาสตร์ อาจจะให้สังเกตตรงนี้ไว้ให้ดีกว่าเรื่องใหญ่ระดับชาติต่างๆ แม้เป็นเรื่องที่เป็นนโยบายของรัฐบาล ไม่ประสบความสำเร็จเพราะขาดการคิดเชิงยุทธศาสตร์และการบริหารยุทธศาสตร์ การมีแผนอย่างเดียวไม่พอ เพราะแผนหรือแพลนนิ่งก็นิ่งอยู่อย่างนั้น ถ้าปราศจากการทำให้เป็นยุทธศาสตร์และมีการบริหารยุทธศาสตร์ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ ๘ ซึ่งเป็นแผนที่ดีมาก แต่หลังจาก ครม. เห็นชอบแล้ว ก็เป็นแพลนนิ่งอยู่อย่างนั้น

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

สปรส. ยังมีทีมปฏิบัติงาน “หญิงเหล็ก” ที่เข้มแข็งมาก ประกอบด้วย

๑. ดร.วณี ปิ่นประทีป
๒. อาจารย์กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร
๓. คุณปิณฑิพร จันทรทัต ณ อยุธยา
๔. คุณดวงพร เสงบุญยพันธ์ จาก สวรส.

ทีม “หญิงเหล็ก” นี้แกร่งและอุทิศตัวเพื่องานมาก ในภาษาสามก๊ก เมื่อมีแม่ทัพที่เก่งและทหารเอก เขาบรรยายว่า “คู่อัดงองทัพบก” การงานทั้งหลายที่มันไม่ได้เรื่องได้ราว เสียเงินเสียทองของประเทศมากมายก่ายกอง แบบดักน้ำใส่ตุ่มรั่ว ก็เพราะขาด “กองทัพบก” นี้แหละ

นี่คือข้อดีของ “หน่วยงานที่เป็นอิสระ” ที่มีอิสระในการเลือกคนให้ได้ คนดีและคนเก่งจริงๆ แม้จำนวนไม่มากก็ทำงานใหญ่ได้

หน้าที่ของ สปร.ส. คือทำ “สามเหลี่ยมเข็มนาฬิกา” นั่นคือ

๑. รวบรวม สังเคราะห์ และสร้างความรู้เพิ่ม

๒. เคลื่อนไหวการเรียนรู้ของสังคม

๓. เชื่อมโยงกับอำนาจรัฐ

เพื่อนำไปสู่การออก พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติภายใน ๓ ปี (๒๕๕๓-๒๕๕๖) เมื่อประกอบครบ ๓ เหลี่ยม งานก็สะดวกและก้าวหน้าไปอย่างมีพลังยิ่ง

คณะกรรมการที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ก็เอื้ออำนวยทุกอย่าง ตั้งแต่งบประมาณไปจนถึง การขอข้อมติข้าราชการ อนุมัติกฎระเบียบต่างๆ ทางฝ่ายวิชาการได้นายแพทย์สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็น เลขานุการคณะอนุกรรมการวิชาการ ท่านผู้นี้มีฝีมือ จัดการวิชาการเป็นเยี่ยม และยังหนุนด้วย สวรส. โดยมีผู้อำนวยการคือนายแพทย์วิฑูร พูลเจริญ เป็น ผู้นำทีมฝ่ายเคลื่อนไหวการเรียนรู้ของสังคม ก็นำ ประเด็นความรู้ไปทำสื่อและจัดประชุมในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่ประชุมเฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่ม จัดตลาดนัด สุขภาพ สมัชชาสุขภาพทุกจังหวัด สมัชชาสุขภาพ แห่งชาติ มีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ผู้นำชุมชน นักบวช คน พิการ ไปจนถึงนายกรัฐมนตรี เป็นการสร้างความรู้ และยกร่างกฎหมายที่สังคมมีส่วนร่วมมากที่สุด

เมื่อได้ทำให้ถูกต้องครบถ้วนดังกล่าวข้างต้น ก็ทำให้เกิดการไหลลื่นหรืออิสรภาพในการเคลื่อนและมีภูมิคุ้ม การทำเรื่องดีๆ ใหญ่ๆ ในสังคมเป็นเรื่องยาก เหมือนการเดินทางไปสู่ธรรมภูมิ แต่ตามทาง

นพ.สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ

นพ.วิฑูร พูลเจริญ

มีญาติผีปิศาจและยักษ์ที่คอยดักจับกิน การทำให้ถูกต้องครบถ้วนจะช่วยให้ การเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องตัว และเผชิญอุปสรรคได้ เช่น

เมื่อเร็วๆ นี้มีนักการเมืองคนหนึ่งต้องการใช้กระแส “ปลุกผีเอ็นจีโอ” เทียวไปปลุกระดมว่าร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ เป็น “ร่าง พ.ร.บ.เอ็น จีโอ”

เอ็นจีโอกะผีอะไร!

ในเมื่อทั้งหมดนี้เกิดโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และมีคณะกรรมการที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

เห็นไหมครับ “การปลุกผี” ก็ต้องอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริง มิฉะนั้น ไม่มีน้ำหนัก การทำอะไรๆ จะใช้แค่ “ความเห็น” อย่างเดียวโดยไม่ใช้ “ความรู้” จะไม่ได้ผล สังคมไทยใช้ความเห็นมากกว่าความรู้ นี่เป็นข้อที่เราคนไทย จะต้องตระหนัก และแก้ไข

ประเด็นสำคัญในร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ

ขอให้อ่านร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ตลอดจนเอกสารประกอบต่างๆ ว่าท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือมีประเด็นสำคัญอะไรที่ตกหล่นไป ควรเพิ่มเติม เพื่ออำนวยความสะดวกของท่าน ขอตั้งสาระสำคัญของร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติขึ้นมาให้เห็นดังต่อไปนี้

๑. สุขภาพไม่ใช่โรคและการรักษาโรคเท่านั้น (มาตรา ๓)

แต่หมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์เชื่อมโยงกันทุกด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป เพื่อให้การเคลื่อนไหวเรื่องสุขภาพเป็นการเคลื่อนไหวใหญ่ทุกด้าน เพื่อให้ สามารถสร้างความสุขที่สมบูรณ์ถ้วนหน้าได้

๒. สุขภาพเป็นอุดมการณ์ของชาติ (มาตรา ๕)

เดิมทิศทางการพัฒนาเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง หรือมุ่งสร้างความร่ำรวย ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวและทอดทิ้งกัน พ.ร.บ. นี้ต้องการสร้างอุดมการณ์ ของชาติและทิศทางการพัฒนาขึ้นมาใหม่ ที่ถือเอาสุขภาพที่สมบูรณ์ของคน

ทั้งหมดร่วมกันเป็นสิ่งสูงสุด ไม่ใช่เอาเงิน
เป็นสิ่งสูงสุด

นี่เป็นประเด็นใหญ่ที่สุด ที่จะใช้
พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติเป็นเครื่องขับ
เคลื่อนการปฏิรูปทิจูและปฏิรูปสังคม ไป
สู่การเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร
สังคมแห่งความสามัคคี และสังคมแห่ง
ปัญญา

๓. ระบบสุขภาพเป็นระบบสร้างนำซ่อม (มาตรา ๗)

แต่เดิมระบบสุขภาพเป็นระบบตั้งรับ คือรอให้ป่วย

แล้วจึงค่อยมาซ่อมกัน ทำให้ประชาชนเจ็บป่วยล้มตาย พิกัดโดย

ไม่จำเป็น และสูญเสียทางเศรษฐกิจจนวิกฤติ พ.ร.บ.นี้ปรับระบบสุขภาพ
จากระบบตั้งรับความป่วย ไปเป็นระบบรุกสร้างสุขภาพดี โดยพยายามทุก
วิถีทางให้ประชาชนทั้งหมดดำรงอยู่ในความมีความสุขภาพดีให้มากที่สุด

๔. การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ (มาตรา ๕, ๘-๒๔)

การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นศีลธรรมพื้นฐาน ถ้า
ปราศจากศีลธรรมพื้นฐานสังคมจะเจริญไม่ได้ สังคมไทยเป็นสังคมรวมศูนย์
อำนาจที่ไม่เคารพคนเล็กคนน้อยคนยากคนจน พ.ร.บ. นี้กำหนดว่าสุขภาพ
เป็นส่วนหนึ่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกำหนดสิทธิด้านสุขภาพไว้
เป็นอนุสัญญาระหว่าง ตั้งแต่มาตรา ๘ ถึงมาตรา ๒๔

คนยากคนจนไม่ใช่ไปขอทานบริการ แต่เป็นสิทธิของเขาที่จะได้รับ
บริการ (มาตรา ๑๓-๑๔)

บุคคลมีสิทธิแม้ต้องการเลือกการตายอย่างสงบและมีศักดิ์ศรีของ
ความเป็นมนุษย์ (มาตรา ๒๔)

๕. หน้าที่ของรัฐตามแนวนโยบายของรัฐในรัฐธรรมนูญ

(มาตรา ๒๗-๓๑)

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๕ ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานของ

รัฐ ให้รัฐปฏิบัติเพื่อความผาสุกของปวงชน แต่ยังไม่มีการปฏิบัติกันเท่าที่ควร พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติได้อนุญาตตามรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดหน้าที่ของรัฐ ในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการมีสุขภาพที่สมบูรณ์ของปวงชน ซึ่งรวมไปถึงนโยบายสาธารณะที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน (มาตรา ๒๗) การดูแลระบบบริการสาธารณสุขไม่ให้เป็นไปเพื่อการค้ากำไรเชิงธุรกิจ (มาตรา ๓๐) การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม จัดระบบการถือครองที่ดิน อย่างเป็นธรรม และอื่นๆ เพื่อแก้ไขความยากจน (มาตรา ๓๑) เพราะ ความยากจนเป็นอุปสรรคต่อการมีสุขภาพดี

๖. ความมั่นคงด้านสุขภาพ (มาตรา ๓๒-๓๓)

มาตรา ๓๒-๓๓ กำหนดความมั่นคงด้านสุขภาพไว้อย่างครอบคลุม หนาแน่น ทั้งความมั่นคงทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางโครงสร้างพื้นฐาน ความมั่นคงทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในการ เข้าถึงบริการสาธารณสุข ความมั่นคงทางการเมือง ความมั่นคงเกี่ยวกับความ ยุติธรรม ความมั่นคงเกี่ยวกับการวิจัย ความมั่นคงเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม

ทั้งหมดก็เพื่อเป็นกรอบของเรื่องที่ประชาชนและรัฐจะต้องร่วมกัน สร้างขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าสุขภาพที่สมบูรณ์มีความมั่นคงยั่งยืน

๗. ระบบสุขภาพที่สมบูรณ์

ระบบที่มีองค์ประกอบครบและทำงานเชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ ประจวบเหมาะที่เครื่องสมบูรณ์ จึงจะวิ่งไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ที่แล้วมาระบบสุขภาพขาดความ สมบูรณ์ วิ่งไปก็ติดขัดและเข้าสู่ภาวะวิกฤติ พ.ร.บ. นี้พยายามชี้บ่งให้มีการสร้างระบบ สุขภาพที่สมบูรณ์ดังนี้

(๑) ระบบสร้างเสริม สุขภาพ (มาตรา ๖๖-๖๘)

ซึ่งรวมความตั้งแต่นโยบาย

สาธารณสุขเพื่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ ความเข้มแข็งของชุมชน มาตรการด้านภาษีและอื่นๆ เพื่อสร้างพฤติกรรมสุขภาพ ตลอดจนการปรับระบบบริการสาธารณสุข

(๒) ระบบป้องกันและควบคุมปัญหาที่คุกคามทางสุขภาพ (มาตรา ๖๕-๗๐)

ดังที่เคยเรียกกันว่า การป้องกันและควบคุมโรค ซึ่งมักหมายถึงเฉพาะโรคติดต่อ แต่ไม่ว่าปัญหาที่คุกคามจะเป็นเชื้อโรคหรือมิใช่ เช่น โรคหัวใจ มะเร็ง อุบัติเหตุ ยาเสพติด จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ป้องกันและควบคุมการเจ็บการตายของประชาชนโดยไม่จำเป็นให้ได้ดีที่สุด

(๓) ระบบบริการสาธารณสุข (มาตรา ๗๑-๗๔)

ระบบบริการสาธารณสุขต้องมีอย่างพอเพียง เข้าถึงได้อย่างเป็นธรรม มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และไม่เป็นการค้ากำไรเชิงธุรกิจ

โดยมีครบถ้วนทุกประเภท ตั้งแต่การดูแลรักษาตัวเอง การดูแลในครอบครัว การดูแลในชุมชน บริการฉุกเฉิน บริการระดับต้น บริการระดับสอง บริการระดับสาม บริการพิเศษ

โดยมีระบบรับรองคุณภาพ และการตรวจสอบให้มีการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง

(๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ (มาตรา ๗๕-๗๗)

พ.ร.บ. นี้เห็นคุณค่าของการแพทย์ดั้งเดิม เช่น การแพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ระบบหมอพื้นบ้าน และสนับสนุนให้ประชาชนมีทางเลือกที่หลากหลาย ให้มีกลไกเฉพาะเพื่อทำงานพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

(๕) ระบบคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (มาตรา ๗๘-๗๙)

ให้มีระบบคุ้มครองผู้บริโภคที่สมบูรณ์และเข้มแข็ง ให้จัดสรรงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑ ของงบประมาณด้านสุขภาพ ทั้งของรัฐบาลและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนแก่องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคทั่วทุกพื้นที่

(๖) ระบบสมองของระบบสุขภาพ (มาตรา ๘๐-๘๒)

ระบบใด ๆ ที่จะดำเนินไปได้ดี ต้องมีสมองหรือกลไกสมองที่รับรู้ความจริงได้ เอาความจริงมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นปัญหาที่สูงขึ้น เอาปัญหาไปใช้ประเมินการใช้และผลการใช้เพื่อเอามาเรียนรู้ให้เป็นปัญหาที่สูงขึ้น แล้วเอาปัญหาที่สูงขึ้นไปใช้อีก เช่นนี้ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

ระบบต่างๆ มักไม่มีกลไกทางสมองที่วันนี้ แต่ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติกำหนดให้มีระบบสมองคือ “องค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ” โดยให้มีการสร้างความรู้และเอาความรู้ ข้อมูลข่าวสารไปสื่อสารให้รู้ถึงกันทั้งระบบ

กำหนดให้จัดสรรงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓ ของงบประมาณด้านสุขภาพเพื่อการวิจัยด้านสุขภาพ และให้มีสำนักงานวิจัยสุขภาพแห่งชาติทำการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยอย่างถูกต้องและพอเพียง

(๑) ระบบกำลังคนด้านสาธารณสุข (มาตรา ๘๓-๘๕)

กำลังคนด้านสาธารณสุขมีความสำคัญยิ่ง ที่แล้วมาไม่มีระบบกำลังคนที่ประสานนโยบายสุขภาพ ระบบบริการ การวางแผนกำลังคน การผลิตกำลังคน และการบริหารจัดการกำลังคนเข้ามาด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ ทำให้เกิดความสูญเสียและไร้ประสิทธิภาพ พ.ร.บ. นี้กำหนดให้มีกลไกเฉพาะทำงานพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนกำลังคนด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง

(๒) ระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ (มาตรา ๘๖-๘๘)

ระบบการเงินการคลังที่ดีสามารถทำให้เกิดระบบบริการที่ดีทุกขั้นตอนเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นอย่างเป็นธรรม ระบบทั้งหมดมีความเป็นไปได้ทางการเงินอย่างยั่งยืน เป็นระบบที่ให้ผลคุ้มค่า (cost-effective) พ.ร.บ. นี้กำหนดให้มีกลไกดูแลการใช้จ่ายเงินที่เป็นอิสระ โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

ทั้ง ๘ องค์ประกอบนี้ คือความพยายามที่จะสร้างระบบสุขภาพที่สมบูรณ์
ควรช่วยกันดูว่ายังขาดตกบกพร่องอย่างไรอีก ช่วยกันประกอบเครื่องของ
ระบบสุขภาพให้สมบูรณ์ ให้เป็นประโยชน์ต่อคนไทยทั้งมวลอย่างแท้จริง

การปฏิบัติพิเศษ :

การปฏิรูประบบสุขภาพ

๕

การปฏิบัติทางปัญญา

จะเห็นได้ว่าการปฏิรูประบบสุขภาพนั้นเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับคนทั้งหมด ทั้งเรื่องกาย ใจ สังคม จิตวิญญาณ ไม่ใช่เรื่องของโรงพยาบาล หมอ พยาบาล และยาเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับทุกๆ มิติของชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังคำกล่าวที่ว่า “สุขภาพเป็นเรื่องที่บูรณาการอยู่ในการ

พัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด” จึงเป็นเรื่องของทุกคน ทุกเรื่อง ทุกองค์กร และทุกพื้นที่ ถ้าสังคมเคลื่อนไหวสร้างสุขภาพก็เท่ากับเคลื่อนไหวแก้ปัญหาทุกชนิดของมนุษย์ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม

มนุษย์สามารถบรรลุความดีได้จากการเคลื่อนไหวสร้างสุขภาพ
การเคลื่อนไหวคือกุญแจ

หมอประสาน คำใจ ใช้คำว่า “เคลื่อนไหวไหลเลื่อน”

การเคลื่อนไหวอาจจะผิดบ้างถูกบ้างไม่เป็นไร ไม่ใช่เอา “มาตรฐานวิชาการ” เป็นตัวตั้งจนทำอะไรไม่ได้ นี่เป็นประเด็นสำคัญที่ควรจะทำความเข้าใจ เพราะบางคนยึดมั่นใน “มาตรฐานวิชาการ” จนเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวคือชีวิต

การไม่เคลื่อนไหวคือตายแล้ว

เด็กที่เดินได้ก็เพราะเคยหกล้มมาก่อน คนขี่จักรยานได้ก็เพราะเคยล้มมาก่อนทั้งสิ้น การเดินก็ดี การขี่จักรยานก็ดี คือการเคลื่อนไหว เคลื่อนไหว แล้วก็เรียนรู้จากความผิดพลาดคือการหกล้มหรือการล้ม ไม่มีวิธีอื่นเลขที่จะทำให้เดินได้หรือขี่จักรยานได้นอกจากผ่านการหกล้ม จะไปใช้วิชาการให้สูงขังไว้ก็เดินไม่ได้และขี่จักรยานไม่ได้ นอกจากผ่านการหกล้มและการล้ม

การเคลื่อนไหวสังคมหรือการเคลื่อนไหวไหลเลื่อนคือการเรียนรู้ และต้องเรียนรู้จากการผิดพลาด

การเคลื่อนไหวสังคมจึงเป็นกุญแจของการสร้างสุขภาพให้เต็มแผ่นดิน
ใน พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ได้กำหนดเครื่องมือสำหรับส่งเสริมสนับสนุน

การเคลื่อนไหวสังคมไว้คือ คณะกรรมการ
 สุขภาพแห่งชาติ (มาตรา ๓๔-๔๔) และ
 สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติที่
 เป็นอิสระ (มาตรา ๔๕-๕๘) และสมาชิก
 สุขภาพ (มาตรา ๕๙-๖๓) ซึ่งจะเป็
 เครื่องมือขับเคลื่อนกลไก “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ที่
 ทั้งภาควิชาการ ภาคสังคม และภาคการเมือง เข้ามาร่วม
 กันทำงานอย่างต่อเนื่องให้เกิดระบบสุขภาพที่ครบถ้วน อัน
 ก่อให้เกิดสุขภาพที่สมบูรณ์แก่ประชาชนทั้งหมดได้จริง

กระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพคือ การปฏิวัติเงียบที่ใหญ่มาก
 เพราะมีการเปลี่ยนวิธีคิดและเปลี่ยนคุณค่า เพื่อให้คนไทยเข้ามามีความ
 เอื้ออาทรต่อกันและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างการมีชีวิตที่เจริญหรือความ
 มีสุขภาพดีให้เต็มแผ่นดิน จึงควรที่คนไทยจะพยายามทำความเข้าใจ
 และร่วมเคลื่อนไหวในกระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพ

การปฏิวัติทางปัญญา

โลกในปัจจุบันต่างไปจากโลกโบราณโดยสิ้นเชิง

ในสมัยโบราณมนุษย์แยกกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ตามเผ่าพันธุ์ มีการติดต่อ
 รู้ถึงกันน้อย ความรู้ว่าจะเดินทางจากมุมหนึ่งของโลกไปถึงอีกมุมหนึ่งอาจ
 กินเวลาดังพันปี การกระทำของคนกลุ่มหนึ่งไม่มีผลกระทบต่อคนกลุ่มอื่นที่
 ห่างไกลออกไป เช่น ความเป็นไปในยุโรปไม่มีผลกระทบต่อประเทศไทยใน
 สมัยกรุงสุโขทัย แต่ละกลุ่มก็สะสมภูมิปัญญาของตัวเองเพื่อความอยู่รอดที่
 เรียกว่าวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงมีความหลากหลายไปตามสิ่งแวดล้อมที่
 แตกต่างกัน

แต่บัดนี้โลกทั้งโลกเสมือนเด็กลง คนทั้งโลกสามารถติดต่อสื่อสารถึง
 กันได้รวดเร็วเพียงชั่วพริบตา มีระบบเศรษฐกิจการเงินที่เชื่อมโยงติดต่อกัน
 อะไรเกิดขึ้น ณ ที่แห่งหนึ่งก็มีผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อที่ห่างไกลออกไป เช่น

นายจอร์จ โซรอส คนเดียวที่อยู่นิวเจอร์กโจมตีค่าเงินบาท อาจทำให้เศรษฐกิจการเงินของประเทศไทยชนเข้ทั้งประเทศ ฐานะของผู้คนก็แตกต่างกันได้ อย่างสุดหล้าฟ้าเขียว จากนายบิลเกตส์ที่รวยที่สุดไปจนถึงคนที่จนที่สุดในแอฟริกาที่กำลังอดตาย มีความขัดแย้งแย้งชิงทรัพยากรกันทั่วโลก มีสงคราม มีการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

โลกทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นโลกเดียวกันที่ขรุระ อาศัยโลกะ โทสะ โมหะ เป็นแรงขับเคลื่อน จึงเคลื่อนอย่างรุนแรงและรวดเร็ว อย่างไม่มีอะไรจะยับยั้งได้ แต่เคลื่อนเข้าไปสู่สภาวะวิกฤติ ทั้งในด้วมมนุษย์เอง ในทางสังคม และในทางสิ่งแวดล้อม โลกทั้งโลกเหมือนก้อนวิกฤติ หรือโลกวิกฤติ

ปัญหาที่มีมาแต่เดิมไม่สามารถแก้วิกฤติโลกได้ เพราะวิกฤติโลกคราวนี้เป็นมหาปัญหา ที่ต้องการมหาปัญญา ปัญญาเดิมๆ นั้นสำหรับแก้ปัญหาในมิติเก่าๆ แต่บัดนี้ปัญหาได้เปลี่ยนมิติไปเป็นมิติโลกที่มันเชื่อมโยงกันไปหมด จะชอบหรือไม่ชอบก็ไปแก้มันไม่ได้ เพราะพลังแห่งความเชื่อมโยง (fusion force) นั้นรุนแรงยิ่ง เหมือน fusion force ทางนิวเคลียร์ แต่พลังเชื่อมโยงนี้ นำไปสู่การระเบิดของโลก เราจะต้องคิดว่า

จริงหรือที่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบปัจจุบันจะแก้วิกฤติโลกได้

จริงหรือที่การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบปัจจุบันจะแก้วิกฤติโลกได้

จริงหรือที่การศึกษาแบบปัจจุบันจะแก้วิกฤติโลกได้

จริงหรือที่การสอนศาสนาแบบปัจจุบันจะแก้วิกฤติโลกได้

ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของโลก และเป็นส่วนนิดเดียว ย่อมตกอยู่ในกระแสโลกอย่างยากที่จะหลุดพ้นได้ เรามีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งของเราเอง จุดอ่อนจะทำให้เราไม่สามารถรักษาตัวเองให้อยู่ในดุลยภาพในกระแสโลกได้ จุดแข็งเป็นศักยภาพของเราที่เราจะต้องนำมาเป็นฐานการพัฒนา

เรื่องการปฏิวัติทางปัญญาหรือการอภิวัฒน์ทางปัญญาไม่สามารถพูดกันแค่ระดับแบบเรื่องปฏิรูปการศึกษา หรือว่าทำอะไรจะให้คนไทยเก่งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือทำอะไรจะทำให้คนไทยแข่งขันในเวที

โลกได้เท่านั้น ไม่ใช่เรื่องดังกล่าวไม่สำคัญ แต่ประเทศมีปัญหาใหญ่ๆ และ
ยากสุด ๆ เกินกว่าที่จะแก้ไขได้ด้วยวิธีดังกล่าวเท่านั้น เราต้องการการ
อภิวัฒน์ทางปัญญา แต่ไม่ใช่หยุดถึงปัญญาแบบลอยๆ แต่จะต้องคำนึงถึงมหา
ปัญหาของประเทศไทยที่ต้องใช้มหาปัญญาในการแก้ไข

ภูเขา ๕ ลูกที่ขวางกั้นประเทศไทย

ขณะที่เขียนเรื่องนี้ ผมเพิ่งไปกรุงราชคฤห์ ในครั้งพุทธกาลเราได้ยินการ
เรียกราชคฤห์ว่าเบญจคีรีนคร เพราะเป็นนครที่มีภูเขาล้อมรอบอยู่ ๕ ลูก
เมื่อคิดถึงมหาปัญหา ๕ ประการของประเทศไทย กับปาฐกถาของท่าน
อาจารย์พุทธทาส ครั้งแรกที่พุทธสมาคม เรื่องภูเขา ๓ ลูกที่ขวางกั้นการเข้า
ถึงพุทธธรรม ทำให้เปรียบเทียบถึงภูเขา ๕ ลูก หรือเบญจมหาปัญหาที่ขวาง
กั้นประเทศไทย มหาปัญหา ๕ ประการนี้เป็นเรื่องใหญ่ๆ ยากๆ ที่เป็นราก
เหง้าของปัญหาต่างๆ ที่ระบบปัญญาของประเทศไทยไปไม่ถึงการแก้ไข แต่
เราจะต้องคิดแก้ไขให้ได้ในการอภิวัฒน์ทางปัญญา

มหาปัญหา ๕ ประการเป็นใจน มหาปัญหา ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. การขาดความเป็นธรรมทางสังคม
๒. มิจาพัฒนา
๓. ขาดการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่าง

เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากคน
จน

๔. มีโครงสร้างสังคมทาง
คิง
๕. ความอ่อนแอทาง
ปัญญา

มหาปัญหาทั้ง ๕ ประการ
ดักทอกันเป็นภูเขาที่ขวางกั้น
ประเทศไทยไม่ให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงได้ การอภิวัฒน์ทางปัญญา

ต้องเข้าใจมหาปัญหาทั้ง ๕ ประการ และแก้ไขให้ได้

๑. การขาดความเป็นธรรมทางสังคม

ถ้าสังคมมีความเป็นธรรม ผู้คนจะมีความสุข มีความรักกันสูง ทำร้ายกันน้อย ต้องการรักษาระบบ รักษาดี มีความเป็นชาติสูง รวมตัวร่วมคิดร่วมทำง่าย ทำให้มีพลังทางสังคมสูงที่จะฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกัน และพัฒนาไปสู่ความดีงามสูงขึ้นได้ง่าย

ในทางตรงข้าม สังคมที่ขาดความเป็นธรรม ผู้คนจะมีความทุกข์ มีความรักกันน้อย ทำร้ายกันสูง ไม่ต้องการรักษาระบบ ไม่รักษาดีหรือถึงกับเกลียดเลย มีความเป็นชาติต่ำ แดกแยก รวมตัวร่วมคิดร่วมทำได้ยาก ทำให้ไม่มีพลังทางสังคมที่จะฝ่าฟันอุปสรรค ร่วมกันพัฒนาไปสู่ความดีงามได้ยาก เกิดความเสื่อมสลาย และวิกฤติการณ์ จนถึงขั้นสูญเสียความเป็นชาติได้

ประเทศไทยขาดความเป็นธรรมทางสังคม มีช่องว่างทางสังคมมากเกินไป ทั้งทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากร การศึกษา สุขภาพ ความเสมอภาคทางกฎหมาย ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของคนเล็กคนน้อย

การขาดความเป็นธรรมทางสังคมเป็นภูเขาสูงใหญ่ที่ขวางกั้นประเทศไทย ภูเขาสูงนี้เกิดจากภูเขาอีก ๔ ลูกที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างล่างนี้ คือ

๒. มิจฉาพัฒนา

ทิศทางการพัฒนาของประเทศที่เป็นไปตามกระแสโลก คือกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทำให้ทั้งประเทศตกอยู่ในโมหภูมิ การถือเงินเป็นใหญ่ทำให้เกิดการทำลายสูง ทำลายชีวิต สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และศาสนธรรม การเดินร่นไปตามแนวทางเดิมจะยิ่งเพิ่มความไม่เป็นธรรมในสังคม และผลักดันสังคมไปสู่ความสับสนวุ่นวายมากขึ้น

๓. ขาดการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน

ศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคน

ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นี่เป็นรากฐานที่ลึกที่สุดของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคม สัมมาพัฒนา การมีศักดิ์ศรีและคุณค่า ความเป็นคนจะทำให้เกิดความภูมิใจและความสุข และทำให้การพัฒนาเรื่องต่างๆ ง่าย

สังคมไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้

เพราะเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางดิ่ง ผู้คนจะเคารพนับถือผู้มีอำนาจมากกว่าเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนข้างล่าง นี่เป็นสาเหตุสำคัญซึ่งทำให้ขาดความเป็นธรรมทางสังคม

๔. มีโครงสร้างสังคมทางดิ่ง

โครงสร้างกำหนดคุณสมบัติ

โครงสร้างทางสังคมกำหนดคุณสมบัติของสังคม

โครงสร้างทางดิ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจข้างบนกับผู้น้อยอำนาจข้างล่าง โครงสร้างทางราบหมายถึง ความเสมอภาคในสังคม

สังคมที่มีโครงสร้างทางดิ่ง เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองไม่ดี และศีลธรรมไม่ดี มีสามัคคีธรรมน้อย และมีการเรียนรู้น้อย สังคมจึงขาดความสามารถในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางดิ่งมาแต่โบราณ เป็นสังคมที่เน้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนข้างบนที่เรียกว่านาย กับคนข้างล่างที่เรียกว่าไพร่ โครงสร้างทางดิ่งได้เป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม แก่ไขได้ยาก ทำให้ขาดศีลธรรมพื้นฐาน ขาดความเป็นธรรมทางสังคม และความอ่อนแอทางปัญญา

๕. ความอ่อนแอทางปัญญา

สังคมไทยอ่อนแอทางปัญญา เพราะปัญหา ๑-๔ ข้างต้น และทำให้แก่ปัญหา ๑-๔ ไม่ได้ ความอ่อนแอทางปัญญาเกิดจากเหตุใหญ่ๆ ดังนี้

(๑) โดยภูมิประเทศในอดีตเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาร ทำให้ไม่ต้องดิ้นรนขวานขวายมาก และความที่อากาศร้อนจัดทำให้ใช้ชีวิตนอก

บ้านเป็นส่วนใหญ่ จึงมีวัฒนธรรมพูดมากกว่าวัฒนธรรมเขียนและอ่าน ซึ่งในครั้งโบราณก็ไม่มีอะไร แต่ในสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนมาก ถ้าไม่อ่านจะไม่เข้าใจความซับซ้อน ทำให้คิดได้แบบง่ายและเป็นเส้นตรง (simple and linear) คติปัญหาซับซ้อนไม่ตก

(๒) เป็นสังคมที่มีโครงสร้างอำนาจทางดิ่งดังก้าวข้างคั่น จึงมีการเรียนรู้ค่อย ๆ เกือบไม่มีการจัดการความรู้เลย มีแต่การจัดการเชิงอำนาจ

(๓) มีระบบการศึกษาที่เอาตำราเป็นฐานที่มาของความรู้ แต่ไม่ได้เอาผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติเป็นฐานที่มาของความรู้

ความที่ไม่ได้เอาชีวิตจริงและการปฏิบัติจริงเป็นฐานของการศึกษา ทำให้เป็นโรคปัญญาอ่อน ขาดความภูมิใจในตัวเอง ขาดความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของผู้ปฏิบัติ ซึ่งก็คือการขาดศีลธรรมพื้นฐาน ทำให้ระบบการศึกษาทั้งหมดอยู่นอกสังคม ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับความเป็นไปในสังคม ไม่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ไม่ร่วมแก้ปัญหาก็อ่อนแอทางปัญญาเป็นอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่าปัญหาทั้ง ๕ ประการดังกล่าวข้างต้น แต่ละปัญหาเป็นเรื่องยาก ๆ ทั้งสิ้น และปัญหาทั้ง ๕ เชื่อมโยงดักทอกันเป็นภูเขา ๕ ลูกที่ขวางกั้นประเทศไทยไม่ให้ประสบความสำเร็จอย่าง

แท้จริง การปฏิวัติทางปัญญาจะต้องแก้ปัญหทั้ง ๕ ประการ ให้ประเทศไทยข้ามภูเขาทั้ง ๕ ลูกไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริงได้ ฉะนั้นจะมีแต่การปฏิรูปการศึกษาอย่างที่ทำกัน คงจะไม่มีพลังพอที่จะทำให้ประเทศไทยข้ามภูเขาที่ขวางกั้นไปได้ เพราะยังเป็นการศึกษาที่อยู่ในภพภูมิเดิมที่เอาตำราเป็นฐานที่มาของความรู้

การปฏิบัติทางปัญญา

การปฏิบัติทางปัญญาต้องเปลี่ยนจากการเอาคำว่าเป็นฐานของความรู้ไปสู่การเอาผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติเป็นฐานของความรู้ นี่คือการเปลี่ยนแปลงที่ใหญ่มาก และจะนำไปสู่ผลอันยิ่งใหญ่ เพื่อแก้ความทุกข์ยากของคนทั้งมวล ที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องปฏิบัติเฉียบ กล่าวคือเรื่อง

๑. หายขงที่คว่ำ

๒. ออกจากโครงสร้างมรณะ

๓. การปฏิบัติจิตสำนึก

๔. การปฏิรูประบบสุขภาพ

ล้วนเป็นการปฏิบัติทางปัญญาที่ถือว่าความรู้มาจากผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ การปฏิบัติให้ชีวิตดีขึ้นและสังคมดีขึ้น

ตามหลักพุทธศาสนาถือว่าชีวิตกับการศึกษาอยู่ที่เดียวกัน ชีวิตคือการศึกษ การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่แยกกันเหมือนการศึกษาทั่วโลกในปัจจุบัน ที่ถือว่าชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็อย่างหนึ่ง การศึกษาไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง

เมื่อเปลี่ยนฐานที่มาของความรู้จากคำรามมาเป็นผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ จะเกิดอานิสงส์ใหญ่อย่างน้อย ๘ ประการ ดังนี้

๑. คนไทยทุกคนกลายเป็นคนมีเกียรติและศักดิ์ศรี ถ้าเอาคำรามเป็นที่ตั้งก็ต้องไปลอกฝรั่งมา กลายเป็นฝรั่งเป็นที่มาของความรู้ และนักวิชาการบางคนที่สามารถลอกเลียนแบบฝรั่งเท่านั้นเป็นผู้มีเกียรติ ทำให้ระบบเกียรติคับแคบบีบคั้น ก่อให้เกิดความทุกข์แสนสาหัสต่อคนทั้งแผ่นดิน ดังที่ต้องแย่งกันเข้าโรงเรียนและมหาวิทยาลัยดังๆ นอกจากเป็นระบบเกียรติที่คับแคบแล้วยังเป็นเกียรติปลอมๆ เพราะไม่ได้ดีจริงอย่างที่คิด

ผู้ปฏิบัติเป็นผู้มีความรู้และสร้างความรู้ เช่น คนขายกล้วยเตี๋ยก็มีความรู้เกี่ยวกับการทำและขายกล้วยเตี๋ย คนขายของชำก็มีความรู้เกี่ยวกับการขายของชำ ช่างผสมปูนก็มีความรู้เกี่ยวกับการผสมปูน เป็นต้น ถ้าเราถือว่าผู้ปฏิบัติเป็นผู้สร้างความรู้ คนทุกคนก็กลายเป็นคนมีเกียรติ เพราะ

ทุกคนเป็นผู้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ฐานของความรู้และ ฐานของเกียรติยศจะกว้างขวาง ทำให้สังคมมีพลังทางจิตใจ ทาง สังคม และทางปัญญา การเคารพ ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคน ของคนทุกคนก็เกิดขึ้นได้แม้ เพราะเหตุนี้

๒. คนไทยเกิดความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง ถ้าเราถือว่าความ รู้และความเจริญอยู่ที่ฝรั่ง และเราต้องตะเกียกตะกายที่จะทำให้เหมือนฝรั่ง เราจะขาดความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง เพราะเราทำจากสิ่งที่เราไม่มี ความมั่นใจจะเกิดจากสิ่งที่เราทำจนเคยชิน เช่น ถ้าเราเดินไปในทางที่เราไม่รู้ เราจะกลัวและขาดความมั่นใจ แต่ถ้าเป็นทางที่เราเดินจนเคยชิน เราจะมี ความมั่นใจ สิ่งที่เรามีและสิ่งที่เราคุ้นเคยจะให้ความมั่นใจ การพัฒนาทุกวันนี้ทำอย่างขาดความมั่นใจ เพราะทำจากฐานที่เราไม่มีแต่ฝรั่งมี ครูทั้งหมดไม่มี ความมั่นใจ เพราะทำจากสิ่งที่ครูไม่มี แต่แม่ของทุกคนโดยไม่คำนึงถึง ระดับการศึกษา เป็นครูที่ดีที่สุดของลูก เพราะท่านสอนจากสิ่งที่ท่านมีคือ ประสบการณ์ชีวิต

อนันตริยกรรมของฝรั่งคือการทำให้คนในทุกประเทศนอกจากประเทศ ฝรั่ง ขาดความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง ก่อให้เกิดความผิดเพี้ยนและ ทุกข์ยากแสนสาหัส แท้ที่จริงคนทุกคนในทุกประเทศมีศักดิ์ศรีและคุณค่า ความเป็นคน การถือว่าความรู้อยู่ที่ผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ จะทำให้คนไทย ทั้งหมดมีความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง อันเป็นฐานของการพัฒนาที่ มั่นคง

๓. มีการเรียนจากครูที่หลากหลายและรู้อจริงจากการปฏิบัติ ในสังคม จะมีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญจากการปฏิบัติทางใดทางหนึ่งมากมาย ผู้เรียนจะมีครูที่รู้ จริงอย่างหลากหลาย ครูก็จะไม่เหนียวอย่างปัจจุบัน ครูก็จะได้เรียนรู้จากผู้

ต่างๆ ด้วย ทุกคนเป็นทั้งครูและนักเรียน

๔. จะเป็นการเรียนในฐานะวัฒนธรรม วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ แต่ละกลุ่มชนได้สร้างและสะสมความรู้ดั้งเดิม (traditional knowledge) หรือภูมิปัญญาเชิงวัฒนธรรมไว้มาก ถ้าการเรียนยังเรียนจากหนังสือเป็นใหญ่เอียงปัจจุบัน ความรู้ดั้งเดิมจะสูญพันธุ์ ความรู้ดั้งเดิมอยู่ในการปฏิบัติ ถ้าถือว่าฐานความรู้ อยู่ในผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ ก็เท่ากับได้เรียนรู้ในฐานะวัฒนธรรม อันจักเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาจากการเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง เป็นมาเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง

๕. เป็นการบูรณาการชีวิต ความเป็นจริงและการเรียนรู้ และเกิดพัฒนาการทางจิตวิญญาณ ในวิถีชีวิตมีบูรณาการ แต่วิชานั้นแยกส่วนเป็นวิชาๆ วิกฤติเกิดจากการคิดแบบแยกส่วนและทำแบบแยกส่วน การเรียนรู้ในการปฏิบัติหรือในวิถีชีวิต จะทำให้คิดและทำอย่างบูรณาการในวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ จะสัมพันธ์กับมิติอันมีคุณค่าสูงของธรรมชาติ ของชุมชนของศาสนาธรรม

๖. จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ถูกทิศถูกทาง หรือสัมมาพัฒนา ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายในวิถีชีวิตร่วมกัน แต่เป็นการยากมากสำหรับนักวิชาการที่จะเข้าใจ

๗. เรียนง่าย สนุก ทำเป็น ไม่ว่างงาน การเรียนในวิถีชีวิตจะง่าย สนุก ไม่น่าเบื่อ ทำงานไปด้วย ไม่มีการว่างงาน เป็นการปลดทุกข์ออกจากการศึกษา การศึกษาทุกวันนี้ก่อทุกข์ให้คนทั้งแผ่นดิน

๘. การวิจัย นวัตกรรม ทฤษฎี ด้วยอานิสงส์ ๗ ประการดังกล่าวข้างต้นจะนำไปสู่ความมีกำลังใจ ความกระตือรือร้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีนวัตกรรมผุดบังเกิดขึ้น มีการสังเคราะห์ความรู้จากการปฏิบัติจริงได้ผลจริง เป็นทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา

ถ้าพบความติดขัดจากการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน อาจทำความเข้าใจ

เข้าใจเรื่องการปฏิบัติทางปัญญาดังกล่าวนี้อันบ้างก็ได้
การปฏิบัติเสียบที่กล่าวมาทั้งหมดประกอบด้วย

๑. หงายของที่คว่ำ

๒. ออกจากโครงสร้างมรณะ

๓. การปฏิบัติจิตสำนึก

๔. การปฏิรูประบบสุขภาพ

๕. การปฏิบัติทางปัญญา

ทั้ง ๕ เรื่อง ไม่ได้แยกต่างหากจากกัน แต่อยู่ในกันและกัน และทั้งหมด

เป็นการปฏิบัติทางปัญญา

มนุษย์ต้องการการปฏิบัติทางปัญญาเพื่อออกจากโมหภูมิไปสู่สันติ-
ภาพและสันติสุข

สำนักงานปฏิรูประบบคุณภาพแห่งชาติ (สปรส.)

ชั้น ๒ อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ

(ต.สาธารณสุข ๖) ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข

ต.ศิวนนท์ อ.เมือง นนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๒๓๐๔ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๒๓๑๑

หรือ ตู้ ปณ. ๙ ปณฝ. ตลาดขวัญ นนทบุรี ๑๑๐๐๒

E-mail address : hsro@hsro.or.th

homepage : www.hsro.or.th

“

การปฏิบัติหมายถึง การเปลี่ยนวิธีคิด และเปลี่ยนคุณค่าใหม่
การใช้ปืน แต่ยังคงคิดเหมือนเดิม และมีคุณค่าเหมือนเดิม
ไม่ใช่การปฏิบัติ แต่เป็นความรุนแรง
ธรรมชาติปกติ มีความสมดุลหรือปรับไปสู่ดุลยภาพ
ดุลยภาพคือ ความเป็นปกติ ความสุข
ความมีสุขภาพ และความยั่งยืน
ความเจ็บป่วยคือ การเสียดุลยภาพ
ถ้าเสียมากขึ้นก็วิกฤติ และถ้ายังเสียต่อไปก็สิ้นสุด

”